

Там, за Волновахою...

На "передку". Боєць-доброволець Ігор Совенко позує художниці-просвітянці Марині Соченко

Микола ЦИМБАЛЮК

Фронт як фронт

Наша команда була нечисленна — лише четверо, хоча мало бути на одного більше. Бандуристка, яка мала їхати з нами, в останній момент просто злякалась і відмовилася. За день перед цим вона допитувалася, в яких готелях ми зупинятимемося, чи заплатять їй добові і т. ін. Напевно, моя відповідь її розчарувала. Кажу це без осуду. Забезпечити належний "сервіс" на фронті — річ неможлива. Та й небезпека з ворожого боку лінії розмежування, попри так зване перемир'я — річ не віртуальна. У цьому пересвідчуєшся щоразу, коли прибуваєш до наших захисників.

Так було і цього разу. Після майже дводенного марш-кидка із заїздом у Волноваху ми дісталися до наміченого пункту. Командно-спостережний пункт одного з батальйонів 28 ОМБР розмістився у покинутому будинку. Його власник, як розповіли бійці, втік до Москви. Нашвидку повечерявши, ми, я і Сергій, наш водій, попрямували на нічліг, а командир і Марина Соченко, художниця, залишилися в розташуванні КСП.

До нашого прихистку йшли в густій темряві, петляючи якимись вуличками-провулками покинутої, безлюдної околиці селища. Обабіч ледь проступали темні силуети покинутих хат. Нас одразу застерегли: на узбіччя не сходити — можна втрапити на розтяжку чи міну; ліхтариком не користуватися.

Наше житло — віціліла серед руїн звичайна селянська хата на добротному фундаменті: три кімнати без внутрішніх дверей. В одній — старенька облуплена плита. У просторих сінях бійці поставили ванну і самотужки провели воду. При вході, на стіні, імпровізований стенд наочної агітації — роздруковані з Інтернету карикатури Путлера, російських "іхтамнет" з дотепними підписами.

Уже не перший рік у військових частинах Збройних сил України активно й ефективно працюють високомобільні групи внутрішніх комунікацій. Вони покликані виконувати завдання з морально-психологічного забезпечення бойових підрозділів і частин насамперед на східному фронті. Ця робота така ж важлива, як і матеріально-технічне чи фінансове забезпечення наших захисників. Форми і методи роботи цих груп, які формує Центр МПЗ ЗСУ, різноманітні: від координації капеланської служби до культурно-мистецьких і просвітницьких заходів, розрахованих на обмежену аудиторію. Тож з огляду на специфічність завдання, цього разу в нашій групі "Браво" крім військових було лише двоє просвітян.

За звичкою піднявся о пів на шосту. Саме піднявся, а не прокинувся. Бо всю ніч провів у напівдрімоті: опівночі знялася стрілянина, у сусідній кімнаті чулися нестихаючі переговори по радіостанції опорних пунктів із КСП, заходили і виходили в наряд бійці, а під боком на мулякому дерев'яному тапчані до ранку не затихало богатырське хрюпіння вкрай стомленого Сергія. На безлюдній вулиці вже сіріло. Можна було розгледіти руїни будинків, по яких немилосердно ще недавно гатили з гармат і "градів" російські й проросійські "асвабідателі". Неозброєним оком вдалося на донецькій трасі вже проглядався КПП, з обох боків якого вишикувалась вервечка автомашин.

"Тримаймося, брате"!

Наш перший ротний опорний пункт розкинувся на уступі гори. Дорога до нього розбита гусеничною технікою, з глибокою колеєю та баюрами, заповненими глиняною ропою, ґрунтовка. В. о. ротного з позивним "Хімік", коли прибули на місце, провів мене по вогневих точках, неглибоких окопах, виритих у гірській породі. Показуючи на бовванючі з протилежного боку чи то терикони, чи то природні високі горби, кинув: сепарські позиції від нас за 800-900 метрів. Мою необережну спробу вилізти з окопу тут же відсік, смикнувши за руку. Навкруги — розкидані старі стріляні гільзи, хвостовики, осколки гранат. Одна застрягла в осокорі —

під час обстрілів дерева ще беззахисніші, ніж люди, їм не сховатись у бліндажі чи окопі. А тим часом, поки я оглядав позиції і спілкувався з бійцями, Марина почала працювати.

Наш приїзд на передову був для хлопців повною несподіванкою. Вони не звикли бачити тут ні митців, ні журналістів, а тут — художниця! Хоча ні, журналісти зрідка бувають.

— Ви, журналісти, правду не розповідаєте, — гарячкував роздратований заступник ротного по МПЗ, колишній мільйонер і банківський працівник з Одеси, — все вишукуєте якісь негаразди, замість того, щоб показувати наших героїв, справжнє солдатське життя, без прикрас, домислів і вигадок!

Ось чому, подумав, нас сприйняли спочатку насторожено, як якусь чергову комісію чи інспекцію зі штабу. Але слово за словом, і ми вже — приятелі: триває невимушена, відверта і щира розмова з солдатами. Суворість і замкнутість заступає теплота споріднених душ. Хтось згадає Майдан, хтось — родину і рідне село чи місто, одружені — дітей і дружин. Земляк із Києва, головний сержант взводу Сергій Недосека, терпеливо позуючи Марині, захоплено розповідає про доню-першокласницю, якій позавчора виповнилося сім рочків. Журиться, що не зміг особисто її привітати. Обіцяю, що зроблю це замість нього, коли повернуся у Київ...

Закінчення на стор. 8

Шановні друзі!

8 грудня 2017 р. у Київському будинку вчителя відбудеться урочистий вечір з нагоди 149-ї річниці Товариства «Просвіта» за участю відомих мистецьких колективів і виконавців.

Початок о 17 год.

ВАСИЛЬ МАРОЧКО ПРО ЕНН ЕПЛБОМ

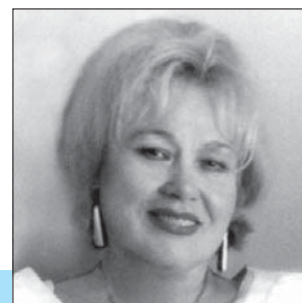
5

УКРАЇНОЗНЕВАЖАННЯ ЯК МАСОВЕ ЯВИЩЕ

10

ГІСТЬ "СП" — ГАННА ЧУБАЧ

14-15

Єдність мовна, єдність політична

Георгій ФІЛІПЧУК, перший заступник голови, член Центрального правління і Головної ради ВУТ «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка, академік Академії педагогічних наук:

— Зазначу: Пантелеймон Куліш, коли говорив про українську літературну мову, даючи оцінку страшому українофобу Каткову, який постійно нищив у Російській імперії все українське, сказав, що польське повстання — ніщо порівняно з тим, якщо повстане українська літературна мова, українська література, бо вона, якщо повстане, ударить Російську імперію у серцевину, розколе і знищить. Це оцінка Пантелеймона Куліша, і з нею ми повинні знати свою перспективу, розуміючи й те, що говорив Михайло Грушевський у 1917—18 рр.: єдність України можлива за двох умов: мовна єдність і політична. З цієї умовно політичною єдністю ми проводимо Х з'їзд ВУТ «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка.

Хоч що б ми робили сьогодні, у відповідальний час агресії Російської імперії, аби здолати страшного ворога, який хоче знищити Україну, ми маємо виокремити одну річ: якщо ми декларуємо творення політичної нації, то повинні знати, де наше право, яке наше місце і наша роль у цій єдності. А наша роль така: сьогодні, криючи владу, ідучи на діалоги, суперечки, виборюємо можливість кращої дороги для України. Інтелекція, молоді, церква, просвітяни з усіх країн, — ми повинні бути, як один. Закликаю усіх підтримати 7 статтю нового Закону про освіту, який є політичним, духовним, соціальним і глобальним, перспективним для української нації.

Звертаємося сьогодні від імені всіх, від імені з'їзду «Просвіти» із вимогою до Верховної Ради — якнайшвидше ухвалити закон про українську мову. Тільки новий закон денонсує ганебний, ненависний для українців закон Ківалова-Колесніченка. Мовний закон утвердить нашу духовну спроможність, політичну єдність.

Необхідно нагадати: існує рішення Конституційного суду від 14 грудня 1999 р., яке змінити ніхто не зможе, і яке затверджує, що українська мова на всіх рівнях, всебічно, на всій території країни повинна застосовуватися у всіх сферах суспільного, державного життя. Українська мова має функціонувати, розвиватися на всій території країни.

Не обмину й глобальну провокацію-пропозицію українцям, які мають на перспективі здолати російського ворога: змінити свою абетку та перейти на латину. Я думаю, що Путін радісно чекає, коли б це сталося, і щоб ми відмовилися від усіх наших здобутків, наших витоків, наших літературних джерел, усіх наших письменників і національної пам'яті. З нашою абеткою ми втрачаємо свою самість, національну самобутність. Ми втратимо історію своєї боротьби за українську мову, за українську школу. Українську мову ми розви-

Із виступів на Х з'їзді

ватимемо, зміцнюватимемо, — тому ніколи не віддамо абетку.

Звертаємося до Уряду, Верховної Ради, адміністрацій і рад — усіх рівнів з приводу того, що є два документи, до яких причетна «Просвіта». Наша організація формувала у травні-серпні 2015 року основи ідеології, основи національно-патріотичного виховання молоді й української нації. Цей документ сьогодні — державний, методологічний, національний, мовно-культурний. Звернення про інформаційний простір реалізувалися на основі вже ухвалених Президентом двох указів, вимагаємо, щоб ці ініціативи розвивалися.

Пропонуємо ввести на рівні Президента і Верховної Ради щорічний звіт про становище і розвиток перспектив української мови, як це є у європейських країнах від Польщі і до Франції, де щороку звітують суспільству на рівні парламентів про розвиток своїх національних мов, де називають це національним доробком. Ця пропозиція є в Ухвалі, і її необхідно підтримати.

Ми зобов'язані наполягати, що потрібно не лише декларувати, а вимагати неухильно отримання освіти українською мовою на всіх рівнях і територіях країни, у приватних закладах і державних. Від материнської школи і до університетів діти повинні вивчати українську. Коли ми втрачали Донбас і Крим, пам'ятаємо, що в Луганській області лише 6 % навчалися українською мовою, а 94 % навчалися мовою окупанта. А в Криму ми мали 0,6 % навчання українською мовою.

Українська мова повинна пошановуватися, як найбільша цінність. А для тих чиновників, хто цього не розуміє, «Просвіта» запровадила антипремію «Московський попихач», яку вручатимуть найвищим сановникам української держави, які державну мову зневажають.

Стратегія національної безпеки. Ми вносимо пропозицію, щоб чинник національної культури, як у Китаї й Італії, вважався чинником національної безпеки.

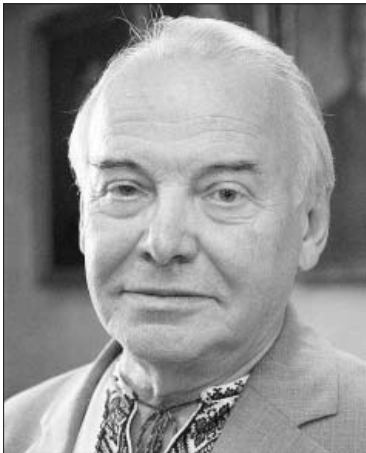
Також необхідно ухвалити національну програму для закордонних 20 мільйонів українців. Відкрити, а де треба — поновити консульства України. Ми пам'ятаємо, як колись об'їжджали Румунію, відкриваючи консульства. А тепер закриті консульства в Сучаві — МЗС закрило консульства в країнах навколо себе, створили буферну зону, де українець почуватися беззахисним і не відчуває допомоги від рідної держави. Мають бути консульства!

Розробити разом з «Просвітою» систему, концепцію навчання українців за кордоном. Маємо також захистити історичну й мистецьку освіту, які намагаються викинути з навчальних програм.

Наша культура, національна, українська, — фольклор, мистецтво мають стати основою методології української національної освіти. І тоді ми побачимо розквіт української нації.

Це та база, та ідеологія, методологія нашої просвітнянської роботи, яку ми повинні не лише сповідувати, а й реалізувати. І якщо будуть дискусії, то це є те цінне, що допомагає формувати нашу роботу.

Даю позитивну оцінку роботі Павла Мовчана і висловлюю свою точку зору: Павла Михайловича треба підтримувати.

Якщо патріот — вивчи українську мову

Олександр ПОНОМАРІВ, член Центрального правління, Головної ради ВУТ «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка, професор, доктор філологічних наук:

— Я скажу три тези. Насамперед нам треба ухвалити закон про державну мову, а перше, що повинен був зробити Президент, — скасувати закон КаКа.

Друге. Треба перестати в нашій державі, на радіо, на телебаченні, скрізь спекулювати гаслом, що Україна — поліетнічна країна. Це брехня, яка суперечить ст. 2 Конституції України, де написано, що Україна унітарна країна. Бо ж населення України складається з понад 80 % українців. Але щасливі ті країни, які мають 100 % — Ісландія, Японія, Словенія... Вони мають порядок.

Третє. Перестати спекулювати гаслом «російськомовні патріоти України». Якщо вони патріоти, то нехай вивчать українську мову! Нам треба вчитися у чехів, які, коли після 300 років панування Німеччини отримали незалежність, то керувалися гаслом «Чехом є тільки той, хто говорить чеською мовою».

Якщо Україна хоче бути цивілізованою державою, то їй насамперед потрібно дбати про свою мову. І тоді її поважатимуть у світі. У словаків з угорців була та сама проблема, що й у нас зараз, — але словаки вивчили кілька угорських слів і сказали їм, куди з тими вимогами треба йти.

«Просвіті» потрібне нове дихання

Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ, член Головної ради ВУТ «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка, голова Івано-Франківського обласного об'єднання:

— Передаю вітання від нашої багатотисячної просвітнянської громади Івано-Франківщини.

Нині ми перебуваємо в тому часі, коли необхідні зміни. «Просвіті» потрібне нове дихання. Ідеї «Просвіти» варто передавати новому поколінню, а для цього необхідно зацікавити молодь, і одним з напрямів нашої роботи має бути пошук нових способів і методів. Особливу увагу треба зверну-

ти на роботу навчальних закладів. «Просвіта»-школа: там наше місце. Орієнтуючись на давню освітянську традицію, виховуємо нове покоління українців.

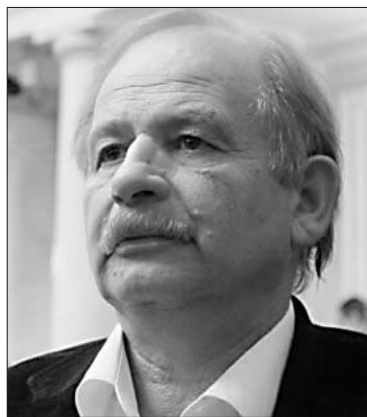
Де кілька слів про діяльність нашого Івано-Франківського осередку. У нас є програма «XXI століття», яку фінансує обласний бюджет. Ми, обласний осередок, нині маємо вдвічі більше фінансування, ніж Центральне правління «Просвіти». Уряд, влада мали б оцінити історичне значення організації, і якщо ми змогли добитися ухвалення такої програми підтримки від обласної ради, то на рівні ВР це мало би бути обов'язковим. Думаю, що має бути звернення від з'їзду до Уряду з цього питання.

У нас в області ми маємо регулярний випуск обласної газети «Галицька просвіта», фестивалі, радіопередачі, радіоефіри, молодіжні змагання, табори патріотичного виховання, маємо розвинуту мережу в усіх районах області. Виокремлю найкращі осередки — Коломийський, Тлумачський, Снятинський, Верховинський, Долинський, Калуський.

Ідея модернізації, зближення із молоддю, оновлення й передача традицій молодому поколінню має формуватися і за допомогою рішень нашого з'їзду. Має бути Звернення до Верховної Ради про необхідність створення програми співпраці між регіонами країни. Ми колись називали це програмою інтеграції країни. Має бути спілкування між регіонами. Я колись запропонував свої ідеї обласній раді, вона це сприйняла, треба звернутися до центральної влади по підтримку.

Співпраця має бути між регіонами, закладами культури, медицини, школами, громадськими організаціями — пронизувати всі сфери. Я був раніше переконаний, що це необхідно, тепер, здається, що навіть пізнувато. Якби таку співпрацю реалізували раніше, то не було б цієї страшної війни. Ми повинні добиватися створення такої загальнонаціональної програми.

На останок — порівняння: згадаємо, яким 1988 року, й пізніше, на початку 90-х років, було Товариство «Просвіта». Воно було суттєвим чинником української політики. Тепер теж має бути так. Закони про охорону здоров'я, освіту так чи так вирішуються — і навіть декомунізація відбувається, і це правильно, але ж багато проходить повз «Просвіту». Так не має бути. «Просвіта» повинна бути серйозним чинником української політики.

Щоб вилікувати цей народ, потрібен спокій

Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ, заступник Голови, член Головної ради ВУТ «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка, голова Полтавського обласного об'єднання:

— Я не буду критично полум'яним. Я буду тверезим, цієї

тверезості мене навчила праця над книгами, в яких викладено вивчення української епохи від Мазепи до шістдесятників. Все це позбавило мене ілюзій щодо нашого зросійщеного народу. Як казав Петлюра: «Я знаю силу нашого народу, яким наш народ може бути і що звершити, але я знаю, яким він є». Ми живемо в Україні українофобській.

Це не заперечує, що нам треба працювати ще і ще над питанням української самосвідомості, але ми маємо усвідомлювати, що живемо в українофобській Україні. І жодна влада не може не зважати на настрої цієї маси, де населення зросійшене, зденационалізоване і вперто тримається за свою російську мову. І за будь-якої нагоди звинувачує у порушенні прав людини — і дітей своїх продовжують калічити тією російською.

Ми вперше маємо постревольційну владу, яка робить абсолютні прагматичні кроки. Не бачити цього — означає жити у віртуальній реальності й автоматично приєднуватися до тих, хто шкодить українській державності. Досить уже полум'яних промов — нам потрібен спокій. Я не поділяю поглядів першої частини доповіді Павла Мовчана щодо політичної оцінки, але низько схилився перед другою, де сказано, що нам невідступно треба займатися нашими важкими справами. Так, працювати, а не збиватися на всіх тих егорок, юльок, а тепер і Саакашвілі, які розбешують і спантеличують з розуму наших громадян. Згадайте, який був запал на початку російської агресії — і чим його збили, хто його збивав цукруванням уряду? Все звели до соціальних питань — а ті питання ніхто не вирішував 26 років. Зараз маємо нарешті добрий закон про освіту — який, по суті, протистоять зросійщенню, за цим законом практично не буде російських шкіл. Хіба не цього ми хотіли?

Суспільство радикально змінилося: подивіться — на вулицях, у маршрутках, у метро всі сидять зі смартфонами. У мережах має бути «Просвіта».

Ми, полтавські просвітняни, всі свої книжки презентуємо в школах, до нас приходять десятки молодих людей. Але вчителі української мови скаржаться: хоч що вони роблять, а діти спілкуються російською, тож ми маємо зосередитися на цьому. Щоб вилікувати цей народ, потрібен спокій. Петлюра також зазнавав неймовірних гонінь — усіх, хто в Україні хоч щось робив, піддавали нищівній критиці. А Росія знає, кого знищити морально, а кого й фізично — вони це робили всі віки. Ми не знаємо, а вони чатують. Я мушу про це сказати.

Про нашу Полтавську організацію: ми працюємо на добровільних засадах. Коли я був депутатом, було 50 осіб у правлінні, я мав можливість виставляти портрети, білборди Мазепи, Петлюри, до Дня писемності, була можливість за власний кошт перевозити експозиції в Нікополь, інші місця. Правильно каже Георгій Філіпчук: ми маємо вимагати, звертатися з листами, щоб нас визнали загальнонаціональною організацією — як Спілку письменників, художників, журналістів. Тоді ми можемо розраховувати на кошти, знати, над якими програмами працювати, на чому зосередитися.

І ще — низький уклін Любо-ві Голоті за газету «Слово Просвіти». Це величезна робота, вона необхідна, як жива вода.

Щодо статуту: думаючи над «Просвітою», спілкуючись з

молоддю, я побачив — ми вже не монополісти, є багато молодіжних груп, які не визнають ніяких “засідаловок”, не визнають над собою ніякого керівництва. Нам треба думати, як наблизити нашу роботу до них, думати, якими мають бути нові форми роботи. Шукати їх. Кілька разів ми проводили різні перформанси. Наприклад: сідають люди у сквері на каремати і читають “Кобзаря”. Або мікрофон у центрі міста — і люди читають улюблені вірші.

Навчитися захищати себе
Ігор АРТУШЕНКО, член Головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, голова Запорізького обласного об’єднання, народний депутат Верховної Ради України:

— Згадаймо, що IX просвітняський з’їзд 4 роки тому відбувався за зовсім інших умов — політичних, ідеологічних. Ще не було російської агресії, але при владі були люди, які намагалися знищити нашу державу, наш народ через руйнування нашої ідентичності, мови. Головою СБУ був громадянин Росії, міністром оборони — громадянин Росії, масово розпродавали зброю. Під іншими масками, але починалась ідеологічна агресія, вищі навчальні заклади були наповнені російськими агентами. Розроблялися програми знищення України — я, як голова запорізької організації, знаю це напевно, ми бачили, як створюють нові пропагандистські організації, програми. На жаль, суспільство нам тоді не повірило, ніхто не хотів вірити, переважна більшість вважала, що росіяни — наші стратегічні брати.

У листопаді 2014-го постав Майдан, Революція гідності — як спалах народної енергії, прагнення жити вільно, гідно, і тоді ворог напав уже танками. Але ідеологічне протистояння, ідеологічна агресія триває і нині. Єдине, що ворог не встиг до 2014 року зробити — розколоти українське суспільство, щоб українець пішов на українця.

Тут є різні думки, є критичні, це правильно, у нас демократична організація. Я хочу донести свою думку. Хочу сказати, що цей парламент — перший насправді, який якісно, кардинально проукраїнський. Це я доведу фактами. Це, по-перше, декомунізація: нарешті за 26 років немає пам’ятників Леніну, радянських вулиць, а у нас у Запоріжжі були ж колись спроби навіть пам’ятник Сталіну встановити.

Друге: введення мовних квот на радіо. Я згоден, що не має бути квотування української мови, повинні квотувати іноземну мову. Але зараз маємо таку мовну ситуацію. І ось місяць тому — чергове: 35% на радіо має бути української музики! Пам’ятаю спротив власників радіостанцій (бо я є співавтором цього закону), які твердили, що більше ніж 10% бути не може, бо немає якісних виконавців, композиторів, взагалі музики... Зараз же діє закон, який гарантує 35% — хочеться більше, але зважаючи на ситуацію, яка склалась, ухвалили так, з перспективою збільшення. Те саме з телебаченням: через

рік на ТБ має бути 75%, на місцевих телеканалах — 60 на 40.

Третє: ухвалили закон, який забороняє російські пропагандистські серіали, фільми, що прославляють російську агресію, російських воєнків.

Я співавтор закону про заборону російських гастролерів. Кожен, хто хоче прийти з території Росії, має узгодити це з СБУ за 30 днів, підписати заяву, що вони підтримують цілісність Української держави і вважають, що Крим — український.

І нарешті — підтримка кінематографії. Так, я згоден: бюджети Голівуду в мільйон разів більші, ніж уся підтримка української кінематографії. Але є за цей рік уже дві найбільші, на мою думку, перемоги — фільм “Червоний”, виданий за підтримки Держкіно, і “Сторожова застава”, який зараз крутять в усіх кінотеатрах.

Для чого це? Щоби протистояти російській пропаганді і щоби добитися українського ренесансу. Не все ще добре, але порівняно з 2013—14 роками — є перспектива, є позитив. І ще: зараз ми зіткнулися з тим, що коли почали реально захищати свою мову, то виявилось, що не тільки Росія, а й дехто з наших, так би мовити, політичних друзів — Румунія, Угорщина, Польща, можуть чинити нам перепони. Кожен захищає своє, і ми повинні це усвідомити і навчитися захищати себе.

І наостанок — останній цвях у зросійщення українців — Закон про державну мову, який має бути проголосовано. Потрібна народна підтримка громадських організацій, потрібна підтримка “Просвіти”. У Парламенті не побачите депутатів, які дуже енергійно підтримують цей закон. Потрібен громадський тиск. Закон мають ухвалити — і тоді через рік-два ми будемо жити зовсім в іншій державі.

Вимагати українцетричної політики
Іван ЗАЩЕПКО, член Центрального Правління і Головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, заступник голови ГО “Рух за Україну в НАТО”:

— Тут абсолютно справедливо говорили, що ця влада вже достатньо зробила. І це так. Але вона могла зробити більше, якби обрала правильну тактику і стратегію. Наша влада у галузі гуманітарного розвитку обрала стратегію так званих “малих кроків”. Ця тактика полягає в тому, що ми будемо спочатку вводити менші квоти, потім більші... І до чого це призводить? До того, що не лише українське суспільство перебуває у стані постійних збурень, а й країни навколо України. А гуманітарна політика — це не лише мова, а й питання єдиної помісної церкви, інформаційного простору, історичної пам’яті нашого народу. Поки не буде такої україноцентричної гуманітарної політики — не буде нічого.

Перша вимога — підтримати владу в тому, що зроблено доброго. Бо квоти все ж дали щось позитивне, але ми на практиці недоопра-

цьовуємо самі щодо ухвалених рішень, і влада недоопрацьовує. І ми бачимо, як ЗМІ вже обкручують тему квот проти української мови. Я слухаю українські радіостанції. Багато низькопробного продукту — і вже починаються розмови, що немає хорошої музики. Насправді нічого не роблять, аби підтримати квотування — немає на радіо ні класики, ні пісень 60-х чи 90-х років. Це така політика дискредитації політики квот на українську музику.

І ми мусимо посилити тиск на владу з вимогами україноцентричної політики. Наша аргументація буде посилюватись тим, що відбувається у світі. Бо що ми бачимо по кордонах нашої країни? Ми бачимо, що політика лібералізму задкує перед наступом консервативних ідей — я прямо скажу, країни Європи занурюються в епоху націоналізму. Уряди цих держав — демократичних, європейських — посилюватимуть усіма засобами політику протекціонізму в усіх сферах. І ми бачимо вже це в економіці. І у війні Росії проти України — як вона хоче зламати усі світові норми, міжнародне право, підпорядкувати собі міжнародні інститути для свого впливу і розвитку. Тільки ті держави, які посилюватимуть свою національну ідентичність, свої мови, залишаться на мапі світу. Інші зникнуть. Час поглинчастих заходів минув.

Дмитро Павличко пропонує зосередитись лише на мовних питаннях — я вважаю, що ми не можемо цим обмежитись, ми програємо, якщо не пов’яжемо цю боротьбу з боротьбою за помісну церкву, інформаційну політику. Ми повинні наступати широким фронтом, а також варто звернутися до Верховної Ради з вимогою ухвалити закон про державну мову. Мова — найбільше надбаннє українського народу.

Друге — ми повинні захистити мовну статтю закону про освіту. Але ми повинні розуміти, що буде далі. А далі Венеціанська комісія пропонує нам щось змінити — і хоч це всього лише рекомендації, не безпосередній припис, та якщо наші почнуть змінювати статті під ці рекомендації, то побачите, що вже буде при ухваленні закону про середню освіту — там усе буде прописано так, як нам не треба. Ми повинні стояти на своєму, не зважаючи ні на кого.

Ярослав Пітко тут абсолютно правильно говорив, що нам потрібно змінити все наше базове законодавство. Якщо говорити про базове законодавство у мовній сфері, то у нас як кістка в горлі — Європейська Хартія регіональних і міноритарних мов. Вона ухвалена не в інтересах української мови, і не в інтересах нацменшин — вона прописана так, щоб скомпрометувати Українську державу через русифікацію — і нам потрібно змінювати законодавство, і думати, як діяти, щоб ця Хартія не зв’язувала нас по руках і ногах.

І тому маємо тиснути на владу. Бо питання не в тому, чи знайдеться достатньо голосів — питання в тому, чи є розуміння, і якби була верховна воля, то швидко знайшли б 250 голосів за закон про українську мову.

Я вважаю, нам треба наступати, але не брати на себе того, що не зможемо підняти. Сьогодні питання української мови як націєтворчого чинника — питання влади. Так давайте будемо питати з неї. Але я ще досі не бачив такого без’язикового органу влади як нинішнє Міністерство культури. Тому будемо наполегливими.

Після повернення Криму і Донбасу “Просвіта” діятиме першою
Володимир СЕМИСТЯГА, член Головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, голова Луганського обласного об’єднання:

— Зичу миру, злагоди, нових підходів до втілення в життя просвітнянських посилів в умовах хронічного безгрошів’я, соціально-економічної та політичної кризи, викликаних війною із нашим заклятим, схибленим на імперських рашистських засадах сусідом — путінською Росією. А головне — неспитної віри у правоту нашої справи. Ми переможемо і піднімемо наш стяг над південно-східними теренами. Бо це була, є і назавжди залишається українська земля — складова нашої Великої Матері-України!

У надзвичайно складних умовах свою місію виконувало Центральне правління ВУТ “Просвіта”, його голова Павло Мовчан і редакційна колегія нашого культурологічного тижневика “Слово Просвіти” на чолі з Любов’ю Голотою. Їхню надзвичайно копітку і важливу справу на благо України схвалюю і підтримую. І відразу закликаю делегатів з’їзду передплатити річний комплект нашого тижневика і провести відповідну роботу на місцях. Йдеться не просто про виживання нашого центрального органу в умовах псевдоринку, а й про наш вплив на зранене суспільство в надважливих ділянках існування української нації. Як ще дійде до нього наша правдива історія, духовність, рідна мова, звичаї і традиції нашого народу, проблеми української церкви тощо?

Агресія путінської Росії проти України на Донбасі завдала болючого удару по просвітнянських об’єднаннях на сході країни. Тільки в Луганській області на тимчасово окупованій території через переслідування припинили існування 6 міських, 6 районних, 4 районних в обласному центрі, 3 вишівські на правах районних просвітнянські об’єднання. Було заарештовано понад 20 просвітнянських активістів, які зазнали тортур, знищене їхнє майно. Я, голова обласного об’єднання “Просвіти”, провів майже 2 місяці в застінках спецслужб так званої ЛНР. Був також розгромлений українсько-канадський центр “Відродження” в Луганську, з його 200-тисячною унікальною бібліотекою українистики та 30-тисячна бібліотека обласного об’єднання, як “націоналістичні, бандерівські, антиросійські”. Знищено архіви, оргтехніку, наукові доробки з історії місцевого просвітнянського руху, матеріали просвітнянського журналу “Бахмутський шлях”, фотоколекції тощо.

Але виховані “Просвітою” активісти не схилилися і створили нелегальну організацію “Луганці-Шевченківці”, яка рішуче бореться проти окупантів та їхніх посіпако-коллаборантів. Про це вже можна дізнатися з документальної книги О. Скрипника “Розстріляний на Донбасі “за зміну Росії”. УПЦ КП відзначило своїми нагородами 35 просвітнянських активістів Лу-

ганщини за їхню боротьбу з ворогом. Серед тих, кого відзначили, у цій залі — як делегати з’їзду, — Д. Тимошевська, М. Рубан, І. Шмигельський, “Назар”, І. Дуванський та інші. Є й ті, хто продовжує вести культурно-цивілізаційну діяльність в умовах окупації. Вони створили художній та козацький історичний музей, провели екскурсії до музею Б. Грінченка в с. Олексіївка, вшановують пам’ять кращих з кращих, що відійшли у засвіти. А хто не знає нині в Україні Ганну Грушу, яка мужньо в Луганську читала Шевченківські поезії під українським прапором у день народження Кобзаря та в День української писемності та мови?

Дора Тимошевська — відповідальний секретар Луганського ОО ВУТ “Просвіта”, організувала у Вишгороді на Київщині й уже другий рік поспіль веде курси українознавства. На Одещині також є курси місцевої молоді, які заснував і очолює голова Антрацитівського районного просвітнянського об’єднання І. Захарченко. Велику роботу в Івано-Франківську проводить член обласного правління філософ В. Сабадуха. Прикладів чимало, але час засвідчив, що є чого повчитись, є що перейняти з роботи моїх друзів-побратимів, що керують знаковими організаціями: Ярослава Пітка, Василя Глаголюка, Степана Волковецького, Миколи Кульчинського та інших. Та водночас звертаю увагу на той факт, що нині наше луганське просвітнянське ядро, як волонтерське, понад 300 разів побувало у складі волонтерських груп у фронтовій і прифронтовій зонах Луганської і Донецької областей. Передали воїнам та навчальним закладам, українським церквам понад 10 тисяч томів літератури, комплектів українських газет, насамперед “Слова Просвіти”, електронних видань ВЦ “Просвіта”, навчальних посібників, підручників, сотні просвітнянських бібліотек воїна.

Понад 20 активістів луганської “Просвіти” стали бійцями спецбатальйону “Луганськ-1”. Після демобілізації Валентина Ткалича обрали членом Громадської ради при облуправлінні поліції. Віктор Зоря, який 2014 року зірвав прапор загарбника з будівлі міськради Красного Луча (нині Хрустальне) і виніс на собі український прапор, також відслужив три роки в батальйоні “Луганськ-1”. На жаль, у боях із загарбниками загинуло немало активістів та симпатиків “Просвіти” — серед них Народний герой України Тимур Юлдашев, Олександр Пантелеев, Геннадій Фоменко, Віктор Погорілий, Микола Решетняк, інші.

На жаль, у складних умовах війни почастішали утиски й дискредитація керівників-просвітнян. Особливо у Донецькій області, де, зокрема, сумновідома чиновниця Ольга Барабаш знищила Костянтинівську українськомовну школу. Ми повинні негайно вимагати від Міністерства освіти розірвати контракт з нею. Також треба прописати у Статуті, хто має замінити керівника регіонального об’єднання в разі його смерті і виконувати його обов’язки.

Також маємо створити оргкомітет і робочу групу з підготовки відзначення 150-річчя “Просвіти”. І закликаю усіх просвітнян готуватися до того, що після повернення Криму і Донбасу потрібно буде допомагати місцевим органам “Просвіти” в їхньому відродженні та діяльності.

“Просвіта” була і повинна залишатися потужним чинником української політики.

Мирослава Гонгадзе: «Я маю свій біль у цій країні!»

Нещодавно у Львові в актовій залі НУ “Львівська політехніка” відбулася зустріч із ведучою, головним редактором і керівником української служби “Голосу Америки” Мирославою Гонгадзе. На цю зустріч і викладачі, і студенти, й інші зацікавлені львів’яни чекали чотири роки. Саме стільки часу, за свідченням ініціатора цієї зустрічі — директора Міжнародного інституту освіти, культури і зв’язків з діаспорою (МІОК) Ірини Ключовської, минуло відтоді, коли почалася розмова про можливі відвідини Мирославою Гонгадзе “Львівської політехніки”.

Богдан ЗАЛІЗНЯК,
керівник прес-центру наукової журналістики Західного наукового центру НАНУ і МОНУ, член НСПУ і НСЖУ, м. Львів

Ведучий зустрічі Андрій Яців запросив до слова заступника директора МІОК, першого проректора Львівської політехніки Володимира Павлиша, який висловив сподівання, що видатна журналістка “Голосу Америки” “надихне наших студентів на створення вагової журналістської продукції”. Адже Мирослава Гонгадзе — ще й співавтор науково-публіцистичної роботи “Розірваний нерв” — про протестний рух в Україні 2000—2004 років, а також виступає як експерт із питань України, Східної Європи та свободи слова на пострадянському просторі.

“Насправді я не хочу говорити, а хочу почути вас, адже все у ваших руках. Ніхто за вас це не зробить. Ви повинні турбуватися самі про себе”.

Її виступ був короткий, потім — діалог: багато цікавих, ґрунтовних запитань і вагомих неординарних відповідей...

Українське суспільство більш хаотичне, ніж демократичне. На жаль, Україна не має сильних інституцій, які можуть закласти основу стабільної демократії. Треба створювати вільні медіа. Українські медіа сьогодні вільні, але вони не незалежні.

У США також по-різному. Деякі канали підтримують різноманітні політичні сили. Але є й інші сильні ресурси, яким належить незалежна ніша. Так має бути і в Україні.

Я бачу зміни в українському суспільстві. І перша велика зміна — це **зміна свідомості**. Відроджується нація, вона міцніє. Абсолютно переконана, що Україна виживе. Український дух загартувався настільки сильно, що ми сприйматимемо цю війну як **ще один крок до згуртування**”, — зазначила М. Гонгадзе.

Цікавою була відповідь Мирослави на запитання про відмінності, які існують між американськими й українськими медіа: “Відмінностей — безліч.

Коли читаю український інформаційний ресурс, то розумію, що немає чіткості у формулюванні матеріалів. Завжди варто пам’ятати, що **журналістика базується на фактах, а не на власних уявленнях**”.

В Україні часто українські журналісти будують свої висновки **на власних уявленнях**, а в Америці чітко розрізняють **інформаційний матеріал і власне відображення подій**. Ці речі розділені в американській журналістиці. В українській журналістиці поки доберешся до суті, витратиш не одну годину.

2008 року — війна РФ у Грузії. Я була тоді в Україні і не могла зрозуміти, що відбувається. **“Шановні, дайте мені факти, не треба мені ваших думок”**.

Про корумповані суди в Україні Мирослава зазначила: “Я маю свій біль у цій країні. Я воюю за справедливість уже 17 років. Чи добилась її? Чи зможу вам допомогти? Навіть не обіцяю”.

Також журналістка констатувала: на Заході через англомовний ресурс Росія викладає свої вимоги і “пропозиції”. Нарешті всі зрозуміли, що Росія зі світом розпалила “гібридну війну”.

У світі говорять про допомогу Україні, але цілеспрямованої її реалізації, на жаль, немає. Нині від журналістів вимагають бути на барикадах. Я — за реальність, за правду, а не “за Порошенка” чи “проти Порошенка”. Нам треба розуміти, навчитися розбиратися, а не лише реагувати на конкретні факти. Поки ми самі не почнемо працювати над собою, ми і далі будемо “в таборах”, — підсумувала виступ пані Мирослава.

Замість післямови. “Нам дуже важливо почути, як працює ваша служба, як на практиці регулюють журналістські стандарти. І бачити своєрідну альтернативу — “Голос Америки”. Сьогодні тут багато молоді, яка почула історію особистого успіху! І це важливо. Осмислили. Усвідомили... Дякую Вам, пані Мирославо, що Ви знайшли час і дотримали слова!” (Ірина Ключовська, директор МІОК Національного університету “Львівська політехніка”).

Протистояння замість примирення

Топ-новиною минулого тижня стало повідомлення про те, що буцімто Російська Православна Церква нарешті визнала незалежність Української Православної Церкви. Преса, радіо і телебачення наввипередки повідомляли та обговорювали цю інформацію. Насправді ж, коли експерти почали глибше аналізувати те, що відбулося в Москві на Архієрейському соборі РПЦ, то це виявилось черговою російською мильною бульбашкою, які час від часу запускають путінські політтехнологи. Друга порція олії у вогонь — лист Патріарха Київського і всієї України-Руси Філарета до московського патріарха Кіріла, одного з (вкупі з Путіним) ідеологів “руського міра”. ЗМІ вдарили в дзвони, назвавши лист “покаянням і проханням прощення за розкол”. Зважаючи на суспільний резонанс, Патріарх Київський і всієї Руси-України минулої п’ятниці з цього приводу змушений був на прес-конференції розставити всі крапки над “і”.

Микола ЦИМБАЛЮК

Святійший одразу зазначив, що справді, питання щодо нашого примирення, яке обговорювали на Архієрейському соборі РПЦ, має велике значення. Ініціатором розгляду цього питання виступила Московська патріархія. Але звернулася до Філарета не безпосередньо, а через Нью-Йорк, через митрополита Закордонної Російської Церкви Іларіона. У результаті переговорів із митр. Іларіоном ЗРЦ була організована делегація УПЦ КП

до рішення про позбавлення мена архієрейства.

Без цієї процедури, не порушуючи церковних правил, без молитовного єднання і співслужіння за божественною літургією, рухатися далі до примирення не можна. Це перший крок до примирення. Але для цього треба, щоб Архієрейський собор, який наклав анафему, сам її зняв. Тому було досягнуто домовленості, що це питання вирішать на соборі, який Російська Церква скликала. Але виникла ще одна умова з боку Москви. Для того, щоб роз-

і всієї України-Руси Філарет на прес-конференції, — що Україні потрібна єдина Помісна Православна Церква. І заради цієї мети ми і пішли на примирення.

Але як ми знаємо, примирення з Москвою не сталося. Собор РПЦ, скориставшись зверненням Філарета, використав його не на примирення, а на те, щоб представити всьому православному світу, нібито Київ хоче повернутися під омофор Кіріла.

— Так от, — заявив Філарет, — я хочу твердо заявити, що ніякого покаяння у тому, що я обрав шлях автокефалії УПЦ не було, нема і ніколи не буде. Бог дав нам державу, а раз дав державу, то в цій державі мусить бути і православна церква. Це аксіома. Цим шляхом пройшли всі помісні Церкви. Починаючи від тієї ж Московської. Коли утворилося Велике Московське князівство, то незабаром Москва поставила питання про відокремлення від Київської митрополії. Вони відокремлювалися не тільки від Константинопольської патріархії, а й від Київської митрополії. І створили свою, Московську митрополію. Цим шляхом пішли й інші церкви, які входили до складу Константинопольського патріархату: грецька, румунська, болгарська, сербська...

Патріарх Київський і всієї України-Руси стверджує, що коли до нього звернулись про примирення, він плекав надію на братське обговорення і вирішення питання про автокефалію, згідно з 34-м канонічним апостольським правилом.

Тому він укотре заявив, адресуючи свої слова всім вірним та Московському патріарху Кірілу і російському єпископату:

— Ніколи Українська Церква не повернеться до Московського Патріархату. Чому? Тому, що ми маємо свою державу. Так само як вони в своїй державі мають свою незалежну Церкву, так само і ми, українці, маємо право на свою Церкву. Тому повернення ніколи не буде. А єдина в Україні помісна церква буде, рано чи пізно, але все одно — буде! Ніхто, зокрема й Москва, не має право відмінити апостольське правило, згідно з яким кожен народ має право на свого єпископа. Ми і далі розбудовуватимемо свою Церкву і служитимемо українському народу. Мусимо усвідомити, що без Української держави не може бути незалежної Української Церкви. І навпаки, без незалежної єдиної Української Церкви не може бути незалежної суверенної і соборної України.

для перших контактів у Москві. У результаті цієї зустрічі порушили питання про примирення двох Церков.

— Ми не хочемо ворогувати не лише з Московським патріархатом, — сказав патріарх Філарет, — а хочемо жити у мирі й злагоді з усіма православними церквами. І не тільки з православними, а й узагалі з іншими релігіями. Тому ми були зацікавлені, щоб знайти порозуміння і примирення. Але для того, щоб знайти це примирення, треба було Московській патріархії зняти ті покарання, тобто анафему, яку вона наклала 1997 р. на мене. А до цього — ще бу-

глядати це питання на Соборі, митрополит Іларіон Алфеев попросив Філарета написати звернення до московського патріарха і єпископату. Після певних вагань Святійший написав такий лист.

У зверненні він підкреслив, що УПЦ КП теж бажає примирення з РПЦ. З другою делегацією, яка відправилася на ці переговори у складі митр. Димитрія, архієпископа Євстратія і архієпископа Іларіона, це звернення і було передано. У ньому йшлося про примирення і про майбутнє Української Церкви.

— Ми постійно говоримо, — підкреслив Патріарх Київський

Василь МАРОЧКО,
доктор історичних наук

Якщо “Історія Гулагу” Епплбом, яка українською мовою з’явилася 2006 р., була відома вузькому колу дослідників, то її “Червоний голод” викликав гнів у представників червоно-лівих сил, неоднозначність рефлексій серед жовто-блакитного табору, роздратованість в окремих “ліберальних” істориків. В Інтернеті, друкованих ЗМІ на книгу відгукнулися відомі учені і громадські діячі — Арнольд Лозинський, Станіслав Кульчицький, Шейла Фіцпатрік та інші. Коло прихильників та опонентів зростатиме, особливо після перекладу українською мовою. Зазначу дивну закономірність функціонування інтелектуального простору: варто західному досліднику опублікувати щось про Голодомор, як одразу здійснюється дискусійний гамір. Так було з книгою Р. Конквеста “Жива скорботи” у 1986 р., проти якого виступили історики і політики різних ідеологічних кольорів. А про книгу італійського історика Етторе Чіннела “Українська Голгота. У пошуках правди” (2015) ніхто в Україні і не згадав, особливо на високому державному рівні. Її автор глибоко переконаний, що голодомор — “...цілеспрямована операція сталінського режиму з метою соціального і національного геноциду українців”. Уже згаданий Р. Конквест майже 20 років визирів на шляху від використання поняття “терор голодом” до визнання його геноцидом, про що заявив мені у квітні 2006 р. в Інституті Гувера Стенфордського університету (США).

Намагання системно і правдиво показати причини та наслідки Голодомору в Україні — рідкісна антропологічна й інтелектуальна якість західних журналістів, істориків, політологів. Представники посттоталітарних суспільств уособлюють їх із толерантністю і перевагами демократії, професійною здатністю і досвідом зваженого висвітлення суперечливих подій і явищ в історії ХХ століття. Список інтелектуалів-праведників, на мою думку, чималий: Т. Іннітцер, Е. Амменде, Г. Джоунз, М. Маггерідж, Р. Конквест, Д. Мейс, А. Безансон, Н. Наймарк, Р. Сербин, Л. Луцюк, Д. Злепко, Е. Чіннела, Р. Кушнерж. Вони “праведники”, тому що правдиво і сміливо писали про Голодомор в Україні. До них, певно, можна долучити і праці Е. Епплбом, яка добровільно і сміливо записалася до цієї когорти. Принаймні Президент України П. О. Порошенко вважає, що пані Епплбом посідає гідне місце поряд із легендами — Р. Конквестом, Д. Мейсом. Він особисто зустрівся з нею, привітав із виходом книги, а на меморіальній акції “Запали свічку” біля Націо-

«Червоний голод» Енн Епплбом: роздуми Пулітцерівського лауреата

Влітку 2017 р. побачила світ чергова книга відомої дослідниці історії становлення радянських концентраційних таборів системи Гулагу — Енн Епплбом (“Red Famine. Stalin’s War on Ukraine” — “Червоний голод. Сталінська війна проти України”). За книгу “Історія Гулагу” американсько-британська журналістка отримала 2004 р. престижну Пулітцерівську премію, лауреатами якої були різні люди. 1932 року її отримав кореспондент “Нью-Йорк Таймс” у Москві Уолтер Дюранті, який цинічно й нахабно заперечував факт голоду в Україні, видав сталінському режиму британського журналіста Гарета Джоунза. Спроба української інтелектуальної громади позбавити його найвищої журналістської нагороди не мала успіху. Оргкомітет з присудження Пулітцерівської премії не видає своїх лауреатів...

нального музею “Меморіал жертв Голодомору” 25 листопада 2017 р. кілька разів згадував її прізвище.

Презентація книги “Червоний голод”, яка відбулася 20 квітня 2017 р., виявилася камерною. Можливо, охочих налякала ціна благодійного внеску — 2500 грн, що правив за перепустку. Однак у мене була її книга, яку майже місяць вивчав, особливо ті розділи й висновки авторки, які стосувалися Голодомору. Вони, власне, і спонукали мене поділитися враженнями від ознайомлення з монографією, адже консультантами, радниками, кураторами авторки “Червоного голоду” були відомі українські та західні історики — С. Кульчицький, В. Гриневич, Г. Єфіменко, Т. Боряк, О. Воловина, А. Граціозі, Л. Луцюк, Ф. Син. Тому книга є майстерним аналітичним поєднанням індивідуального досвіду та колективного сприяння. Високий інтелектуальний рівень авторки, адже вона закінчила Єльський університет (США), Лондонську школу економіки та Оксфордський університет, майстерне володіння журналістським пером (досвід роботи у британських часописах (“The Spectator”, “The Economist”; американському — “The Washington Post”) — дозволили їй ретельно висвітлити передумови, причини, обставини і частково наслідки Голодомору. Книга має ґрунтовну вступну частину, 15 розділів, епілог, посилання та бібліографію. Її академічне оформлення не викликає жодного сумніву. Події і явища хронологічно і послідовно викладені, а лаконічні й публіцистичні назви розділів лише додають стилістичної гармонії та композиційної сталості твору. Відчуваються науковий вишкіл, а разом і відносна концептуальна залежність щодо узагальнених оцінок подій і явищ 1932—1933 рр. в Україні.

Дослідниця послідовна у використанні терміна Голодомор. У монографії “Історія Гулагу” вона писала, що колективізація сільського господарства і політика розкуркулення “...привели у 1932—1934 роках до жахливих спустошливих голодоморів в Україні та південній Росії — голодоморів, у яких загинуло від шести до семи мільйонів людей”. Історичне й етимологічне походження поняття “Голодомор” Епплбом не ревізує, хоча одночасно вживає слова “голод”, “голод в Україні”, інколи суперечливе визначення “український голод”. Похвально, що вона уникала застосування термінів “український голодомор” та “український геноцид”, які чомусь проникли в історіографічний дискурс, ніби українці були творцями Голодомору — ге-

ноциду. В українських нормативно-правових актах, працях фахівців чітко зафіксовано правильне використання цих інституційних визначень: Голодомор в Україні, геноцид українців, геноцид українського народу. Слово “український” у випадку “український геноцид” не є прикметником, навів обставиною місця (територія злочину). Зазначені слова у подібній лінгвістичній конструкції ототожнюють суб’єкт та об’єкт дії, тому мають бути розведені. Українці є жертвою Голодомору (об’єкт застосування ознак геноциду), а не суб’єкт дії.

Однак, як досліднику Голодомору з 30-річним досвідом та автору “Енциклопедії Голодомору”, яку щойно завершив, окремі сентенції шановної пані Епплбом видаються суперечливими і надто категоричними. Вона, очевидно, під впливом консультантів, виокремлює “голод 1932 р.” і весну-літо 1933 р., які, безумовно, вирізнялися інтенсивністю смертності, але хронологічні рамки 1932—1933 рр. — це насамперед історичний період Голодомору, а не фізіологічно-антропологічних особливостей голодування, меморіальний символ і межа застосування правової класифікації, передбаченої Законом України від 28 листопада 2006 р. Можливо, для західного дослідника та журналіста подібні застереження — нічого не варті, але вони є історіографічним фактом, яким не слід нехтувати.

Найсумніше те, що пані Епплбом надто довірилась її радникам особливо в частині тлумачення статистично-демографічних даних кількості жертв Голодомору. У книзі “Червоний голод” згадується стаття українського статистика С. Соснового у харківській газеті “Нова Україна” за листопад 1942 р. про цифру померлих від голоду у 1932 р. — 1,5 млн та 3,3 млн у 1933 р. Відчувається “демографічний вплив” групи сучасних демографів, які статично “завмерли” на межі “демографічних втрат” від “голоду 1932—1933 рр.” — 3,9 млн осіб. Стаття С. Соснового — лише маленька частина його аналітичної праці, яку він підготував для Головної робочої групи “Україна” Оперативного штабу Розенберга з вивчення “Східного простору”. Вона зберігається у відповідному архівному фонді Центрального державного архіву вищих органів влади України (ЦДАВО України). Її автор вважав, що жертвами голоду 1932—1933 рр. стали 7,5 млн осіб (безпосередньо від голоду 4,5—5 млн, від хронічних хвороб, епідемії 2,5 млн). Він кілька разів звертається до цієї цифри. Його німецькомовну аналітичну роботу відправили до Берліна 1944 року.

Авторка “Червоного голоду” не знала про цей унікальний документ, як і шановні демографи, хоча він “висить” на сайті ЦДАВОУ. Цитуючи статтю С. Соснового з “Нової України”, Епплбом згадала про констатацію ним факту організованого голоду. Справді він використовує це визначення, яке засвідчує походження Голодомору, тобто свідомого винищення людей штучним голодом, а не внаслідок стихійного лиха. Не заперечуючи організованого голоду, Епплбом зазначає, що саме цей термін будуть використовувати доказом геноциду — “...навмисним планом знищення українців як нації”. Безперечно, будуть, позаяк організований Голодомор — аргумент вагомий. Її сумнів стосовно “геноциду” викликало те, що у 1942 р. цього терміна ще не було. Але С. Сосновий лише констатував факт організованого голоду, адже був його очевидцем, працював в органах статистики УСРР 1930-х рр.

Розвиваючи цю складну для журналіста тему, пані Епплбом вдалася до самостійного тлумачення концепції геноциду, яку обґрунтував правник Рафаель Лемкін наприкінці 1940-х рр. Вона виокремилася юридичну, моральну складові, згадала про різні інтерпретації терміна і явища “геноциду”. Р. Лемкін мав дещо ширше його тлумачення, залучав до системних ознак і русифікацію українського суспільства, а не “советизацію”, як помилково обмовилася пані Епплбом у книзі. Її висновок про активну і пасивну співпрацю (колаборацію) українців із радянським режимом у трагічні роки є надто категоричним, особливо в контексті відсутності наміру Сталіна вбити “всіх українців”, а відтак і правової доцільності застосування категорії міжнародного права “геноцид” стосовно Голодомору.

Порівняльний аналіз історичних подій і явищ, які вирізняються особливим трагізмом, має бути науково виваженим, вербально коректним і послідовним. На переконання Епплбом, Конвенція ООН 9 грудня 1948 р. про запобігання геноциду та покарання за нього була спрямована на фізичну ліквідацію етнічної групи — “...подібної до Голокосту”. Очевидно, її авторське бачення і ментальне сприйняття цього документа співпали, тому вийшло суб’єктивне тлумачення загальної норми міжнародного права. Конвенція не має і не могла мати конкретизації застосування її положень стосовно оцінки Голо-

домору чи Голокосту. Вона є загальною нормою міжнародного права, положення якої дозволяють встановити наявність ознак геноциду у тих чи тих випадках. Довільне тлумачення Конвенції, а також нігілістичне ставлення до її норм, яке інколи трапляється у працях її сучасних інтерпретаторів, безпідставне. Вона існує як норма міжнародного права, опублікована і багатьма країнами ратифікована, серед яких і Україна. Зазначу, що у Кримінальному кодексі України є конкретна норма “Геноцид” (Стаття 442).

Чорним і темним відлунням від “Червоного голоду” повіяло на сторінці 357, коли авторка пише, що Голодомор не відповідає критерію Конвенції 1948 р. про геноцид. “Український голод не був спробою ліквідувати кожного живого українця, — наголосила Епплбом, — бо це було зупинено влітку 1933 року, задовго до того, як він міг спустошити всю націю”. Інколи з димарів крематорію нацистських таборів не здіймався густий і їдкий дим, але це не означає, що у них не спалювали євреїв, циган, інших в’язнів. Дуже прикро, що пані Епплбом фактично заперечує факт Голодомору-геноциду, навіть у такий довільний і непрофесійний спосіб, але і намагається переглянути висновок Р. Лемкіна про те, що голод 1932—1933 рр. в Україні є класичним прикладом радянського геноциду. Безумовно, що складність класифікації Голодомору як геноциду в контексті міжнародного права існує, але Україна рухається цим тернистим шляхом. Погоджуюсь з нею, що першим з Президентів України, який започаткував рух за визнання факту Голодомору-геноциду був В. А. Ющенко. Важливо не звернути на узбіччя, а спроби були. Варто згадати заперечення В. Ф. Януковичем Голодомору-геноциду під час його промови у Страсбурзі 27 квітня 2010 р. Росія і проросійські сили в Україні, як слушно наголошує Епплбом у книзі, підтримали його заяву. Вони і зараз заперечують факт геноциду українського народу.

Енн Епплбом завершує книгу оптимістичним висновком про те, що українці зупинили російську агресію на сході, добре знають про події ХХ століття, тому вистоять як суверенна нація і матимуть майбутнє. Книга, попри особисті переконання авторки, є подією в інтелектуальному середовищі та історіографічному дискурсі Голодомору в Україні.

Ірина ФАРІОН

Закінчення.

Початок у ч. 47 за 2017 р.

Коли агресорові навдогоди
Панове львівські (кажуть,
навіть мер!)
Одну добу до рідного народу
Звертались по-російськи,
— я помер!

Помер з ганьби, збудився
від розпуки —
Це що, Франка у Львові
вже нема?!

Дмитро Павличко

Створення в 20—30-ті роки потужної націоналістичної УВО та ОУН на чолі з Е. Коновальцем та С. Бандерою убило будь-які шанси на відродження москвофільства. Проте воно несподівано від гаслом “Єдина країна — єдина страна” і “скасування мовного закону Ківалова-Колесніченка НЕ НА ЧАСІ” (ось вони, гасла “модерного москвофільства”, за Д. Донцовим) у гібридній формі повернулося до Львова під час анексії Криму та початку російсько-української війни 2014 року в середовищі львівської мерії і, зокрема, партії “Самопоміч”. За І. Франком, таке явище слушно названо “національним парадоксом” [Франко 2006, с. 565], що протинає всю нашу історію, знекровлюючи та підриваючи національні сили на самому пікові боротьби: **через світоглядову, ідейну неготовність самотійно БУТИ нація відступає з поля битви.** Саме звідси, зі львівської ратуші, розганялися медійні хвилі про несвоєчасність скасування путінського мовного закону Ківалова-Колесніченка 23 лютого 2014 року. Нагадаю цікаву паралель: В. Дудикевич, очільник новітнього москвофільського руху напередодні Першої світової війни, був головою “Кредитного общества самопомощи в Коломиї”...

Пропоную кілька основних кроків новітнього гібридного москвофільства (за І. Франком, “національного гібридизму”) чи типового ментального пораженства, закамуюльованого під європейські ліберальні стандарти та український неопатріотизм у вишиванках і з бандерівським гаслом “Слава Україні”:

1. Мер Львова напередодні анексії Криму 26 лютого 2014 року разом зі своєю ставленицею, начальницею управління культури м. Львова І. Подоляк (це та, що була проти відкриття архівів КДБ, проти відкриття музею С. Бандери у Львові і та, що тепер у Верховній Раді як народний депутат головний просувач ідеї викладання мовами нацменшин) звернувся до львів’ян із закликом спілкуватися російською мовою на знак солідарності з Доне-

II. Москвофільство Львова: сучасність

цькою, Луганською областями та Кримом із мотивацією: скасовувати мовний закон Ківалова-Колесніченка “не на часі”, бо “на часі — лише боротьба з корупцією”. Ініціатива начебто належить журналістові В. Бєглову. Звернення львів’ян до мешканців Сходу і Півдня України. Автори ідеї говорити у Львові по-московському — це винятковий різновид постмодерних льокаїв (за О. Телігою, людей з “льокайською психікою”): вони приневолені обставинами визнати закон КК як українофобський, але через комплекс малороса не здатні підтримати його скасування. Такі собі виплоди малоросійства, що через свою зіпсуту угодовську природу ніколи не розвинулися в незалежних українців (серед них львівська письменниця М. Савка, що на знак протесту до скасування мовного закону КК взялася видавати російською книжки у видавництві “Старого лева”). Це про них, своїх нащадків земляків-львів’ян, писав І. Франко: “Будьмо певні, що коли в Росії центр тяжкості від реакційного бюрократизму пересунеться до лібералізму, серед наших галицьких москвофілів народиться стільки лібералів, як грибів по дощі. Вони будуть так само служити чужим богам, так само в ім’я “всесвітньої любові” обкидати болотом усяку культурну працю на нашій рідній ґрунті...” [Франко 2006, с. 573].

Нагадаю, що горезвісний путінський мовний закон від 2 липня 2012 року скасовано ВР 23 лютого 2014 року 232 голосами депутатів VII скликання, але в. о. Президента О. Турчинов не підписав цього закону, а Конституційний Суд, що з ініціати-ви Ірини Фаріон та подання ВО “Свободи” розглядав це питання, і досі не оголосив рішення про його невідповідність Конституції.

2. Показовою є психологічна мотивація перейти на спілкування російською мовою у післямайданні дні та на початку російсько-української війни в лютому 2014 року в тодішньої начальниці управління культури у Львівській міській раді, а тепер депутатки від “Самопоміч” Ірини Подоляк. За що оголеність власного переступу їй таки треба подякувати, бо соціальні психологи мають перед собою тяжкого й задавненого пацієнта: **“Я серйозно подумую, не перейти ли на русский язык в публичном пространстве. Из принципа. Никто не говорил, что будет легко, но что будет так гадко — не ожидала. Присутствие штрихпунктирного интеллекта и хорошей памяти некоторых особей из ВОС, не может оправдывать тот вред, который они наносят своей “деятельностью” моей стране. Мое собрничество крепнет. Может начинать”.** Про таких І. Франко казав, що, відступаючи від рідної мови, вони робляться “духово в часі спаралізовані”, забиваючись у мертво ренегатство [Франко 2006, с. 546—547].

3. Депутатка-мажоритарниця зі Львова І. Подоляк є основною лобісткою закону “Про державну мову” 5670д, що насправді списаний зі свободівського закону 5669, проте з концепційними змінами у понад 20-ти статтях із 59-ти, де виписано право застосову-

вати поряд із державною мовою інші мови (зрозуміло, що тепер за займенником “інші”, на противагу до терміна “регіональна мова”, сховано мову окупанта — російську): ст. 6, п. 1; ст. 9, п. 2; ст. 10, п. 6; ст. 11, п. 2; ст. 13, п. 2; ст. 14, п. 2; ст. 16, п. 2; ст. 17, п. 3, 4, 6; ст. 18, п. 2, 3, 4; ст. 19, п. 2, 5, 6, 7; ст. 20, п. 3, 6; ст. 21, п. 2; ст. 22, п. 2, 5; ст. 23, п. 3, 6; ст. 24, п. 1; ст. 26, п. 2, 6; ст. 29, п. 2; ст. 30, п. 1, 2, 3; ст. 32, п. 3, 4; ст. 34, п. 2... Про право використовувати мови національних меншин ідеться ще найменше у шістьох статтях: ст. 1, п. 2; ст. 10, п. 8; ст. 17, п. 3, 4; ст. 19, п. 2; ст. 20, п. 6; ст. 22, п. 3; ст. 36, п. 2... То це закон про державну мову чи також і про порядок застосування інших мов?

Проте визначальною в цьому законі від львів’янки Подоляк та ін. є така стаття 1, п. 2, що просто переписана зі статті 6-ї закону Ківалова-Колесніченка: “Статус української мови як єдиної державної не може бути підставою для заперечення мовних прав і потреб осіб, що належать до національних меншин”. Після цієї статті далі цей антимовний закон можна не читати. Проте, панове, він отримав неабияку підтримку в так званому інтелектуальному середовищі, яке опублічилося на блозі “Української правди” А. Юсова від 19 червня 2017 року. Словом, усе, як у часи середньовіччя: руками ніби інтелектуалів мову заганяють у наймики. Ось ці люди: мовознавець О. Авраменко, директор Інституту мовознавства Б. Ажнюк, журналістка А. Акуленко, письменник І. Андрусак, активіст Геннадій Афанасьєв, телеведуча М. Барчук, політолог М. Басараб, журналіст О. Борисенко, музикант В. Бронюк, юрист В. Василенко, письменник Ю. Винничук, артистка І. Вітовська, історик В. В’ятрович, активіст В. Генералюк, політик Ю. Гнаткевич, директор Інституту української мови П. Гриценко, правник Роман Головенко, письменники А. Дністровий та І. Драч, журналіст О. Довженко, директор Інституту літератури М. Жулинський, засновниця та командир батальйону “Госпіталери” Я. Зінкевич, історик А. Зінченко, активіст О. Іванов, професорка О. Івановська, письменник О. Ірванець, экс-міністр С. Квіт, видавець В. Кириченко, активісти О. Кляшторний, І. Кобелева, М. Кобелев, І. Козуб, С. Кузан, С. Літінський, І. Лозовий, Р. Лукецький, Т. Марусик, І. Коліушко, О. Матвійчук, Р. Матис, Д. Матіас, С. Оснач, А. Михайлова, музикант І. Леньо, видавець і поет І. Малкович, журналіст Ю. Макаров, мовознавець Л. Масенко, поет Павло Мовчан, мовознавець М. Мозер, журналістка С. Остапа, письменник С. Пантюк, поет Д. Павличко, письменники С. Пиркало, кінокритик Я. Підгора-Гвяздовський, письменниця С. Поваляєва, активіст П. Подобед, журналіст В. Портников, активісти М. Потопчук, Є. Репетько, редактор В. Рог, активістка А. Розлуцька, співачка А. Рудницька, письменниця М. Савка, активістка О. Сало, активісти Д. Сінченко, О. Сінченко, О. Слабошпильський, І. Спринський, В. Суботін, політолог В. Таран, мовознавець Н. Трач, співак С. Фоменко, активісти К. Чепура, Я. Черногуз, Т. Шамайда,

викладач Ю. Шевчук, активістка Н. Шелестак, письменник В. Шкляр, активісти А. Щекун, Я. Юрчишин, А. Юсов.

Більшість із перерахованих — це невідома сірість, служачи режиму (чи “льокаї”, за О. Телігою), що розчинені відомими авторитетами, які або не читали закону, або, насправду, як ті “благонамеренні малороси”, що в XIX столітті благли начальника жандармів Долгорукова зупинити розвиток УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, бо це “пахнет революцией и обособлением Малороссии”, і собі влипили у вічну українську зраду, знайшовши виняткового львівського лобіста із Самопоміч І. Подоляк, що закликала Львів говорити мовою ворога в час убивства українців саме через українську мову!

Ото послухайте витвір із закону 5670д: “На прохання клієнта його персональне обслуговування може здійснюватися також іншою мовою, прийнятною для сторін”, себто утвердження абсолютної необов’язковості державної мови у сфері сервісу, що є шоденним мовним буттям. Про освіту вже і не йдеться (ст. 17): там торжество мов нацменшин, які невідомо звідки взяли, бо в нас нема графі “національності”. А “благонамеренні малороси” знають, хто якої національності, а щодо своєї, то якось Бог дасть...

4. Очільник фракції “Самопоміч” Садового Березюк не публічно на раді керівників фракцій вимагав від голови ВР Гройсмана оголосити керівникові апарату ВР п. Зайчуку догану за те, що питання захисту державного статусу української мови опинилося в порядку денному... Йдеться про внесення правок до мого з Ю. Михальчишином проекту закону “Про внесення змін до Закону України “Про державну службу” (щодо обов’язкового володіння українською мовою посадовими та службовими особами органів державної влади (від 23.02.2014 р.) з вимогою до держслужбовців спілкуватися державною мовою та складати іспит з української мови. Цей законопроект перереєстрував нардеп-свободівець Михайло Головка під № 1201 і за нього проголосувало 20.05.2015 року лише 152 депутати. Згодом, під тиском суспільства і вже іншого авторства закон “Про державну службу” саме із цим формулюванням таки було проголосовано... Словом, проблема “Свободи” лише в одному: вона випереджає час!!! Гібридам це дуже не до вподоби.

5. Подальша битва за обмеження української мови розгорнулася в 7-й мовній статті закону Про освіту (N3491-д). Тут львів’яни-депутати показали себе абсолютними ідеологами гібридного шляху України: всупереч Конституції, рішенням Конституційного Суду від 1999 року та Закону України “Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин” (ст. 14. “Сторони зобов’язуються визнати за кожною особою, яка належить до національної меншини, право вивчати мову своєї меншини”) запропонували не вивчати, а навчати мовами нацменшин і вивчати мови національних меншин державним коштом.

Таку правку до освітнього закону внесли А. В. Парубій, О. В. Юринцев, О. І. Сироїд, І. І. Подоляк, О. Р. Березюк, О. О. Скрипник, Г. Топко. Натхненником цієї правки є міністр освіти і науки львів’янка Л. Гриневич, яка пішла ще далі: запропонувала вивчати у вишах мову нацменшин із метою подальшої професійної діяльності випускника... На щастя, ця пропозиція не увійшла до мовної статті. У висліді отримано мовну статтю з навчанням мовами нацменшин у дошкільній та початковій шкільній освіті; відсутність формулювань у подальшій освітній вертикалі, а також викладання англійською та мовами Євросоюзу однієї чи декількох дисциплін... Себто і війна, і ганьба, про що яскраво засвідчили протести наших історичних окупантів, передусім угорців і румунів та теперішніх окупантів — москвитів, долучилися до цього болгари, греки, молдавани і написали листа міністрові закордонних справ Клімкіну. Поляки відмовилися підписуватися під таким неадекватним листом, проте свої застереження також висловили, але натомість просто оскаржили у своїх шовіністичних вимогах трактувати нашу історію, зокрема ОУН-УПА... “Євродрузья” не оцінили цього подарунка від новітніх малоросійських гібридів, закамуюльованих під захисників прав нацменшин. Як казав великий Іван Пулюй, “хилиннем українці нічого не здобудуть, звісно бо, що на похилу вербу кози скачуть” [Фаріон 2017, с. 167].

Депутати-львів’яни всі беззастережно підтримали цю гібридну і принизливу для українців мовну статтю освітнього закону, а міністр освіти вже запопадливо пояснила, що в подальших освітніх законах, зокрема про середню освіту, внесуть виправлення на користь навчання мовами нацменшин.

Себто двері до угорського, польського, румунського сепаратизму відкрито, бо московський сепаратизм уже забрав тисячі життів наших воїнів винятково там, де повсюдно панувала російська мова. За цей закон проголосували такі львів’яни (чи зі Львівщини) з президентської фракції Блоку Петра Порошенка: І. Гринів, Я. Дубневич, Б. Дубневич, А. Лопушанський, О. Юринцев; з Народного фронту: І. Васюник, М. Величків, М. Кадикало, М. Хміль; Самопоміч: І. Подоляк (ЄДИНА утрималася в голосуванні за навчання українською мовою в так званому перехідному рейтинговому голосуванні), О. Скрипник; з Радикальної партії Ю. Шухевич. Серед позафракційних за особливі преференції для мов нацменшин проголосували А. Парубій, О. Сироїд, В. Парасюк. Констатуюмо: винятково завдяки львівським депутатам винайдено новий спосіб утиску української мови через піднесення статусу мов нацменшин.

6. По-особливому дбає про мову нацменшин міністр освіти та науки львів’янка Л. Гриневич. Саме вона була автором внесення правки до закону “Про вищу освіту” про право складати вступне випробування мовами нацменшин: ст. 45, п. 11, 12:

“Завдання сертифікаційної роботи зовнішнього незалежного оцінювання укладаються державною мовою. За бажанням особи завдання надаються у перекладі регіональною мовою або мовою меншин, якщо цією мовою здійснюється навчання у системі середньої освіти (крім завдань з української мови і літератури та іноземних мов)”, “Вступні випробування, якщо такі передбачені цим Законом, проводяться державною мовою або, за бажанням вступника, іншою мовою, якою здійснюється навчання в цьому закладі вищої освіти”. Унаслідок цього ми отримали 2017 року найгірший результат із української мови та літератури: 17 тисяч випускників шкіл не склали ЗНО з цих базових предметів. Найгірші результати у школах із російською, угорською (не складо ЗНО 62 % вступників) та румунською (не складо 55 % вступників) мовами, а в Бергівському районі Закарпаття таких 75 % школярів... Відтак міністр освіти заявила, що мовну статтю відправлять на експертизу до Венеційської Комісії, що, нагадаю, має винятково рекомендаційний характер. Венеційська комісія свого часу розкритикувала закон КК 2011 року ще на стадії проекту: “...проект є незбалансованим, оскільки його положення непропорційно посилюють позиції російської мови, за відсутності відповідних заходів, які б підтверджували роль української мови як державної, а також належним чином не забезпечують захист інших регіональних мов і мов меншин”, що не перешкодило цій закон ухвалити, не підписати постанови про його скасування (хоч за це проголосувало 232 депутати ВР 23 лютого 2014 року) і без жодної мотивації не скасовувати його в Конституційному Суді України від початку слухань цього питання 17 листопада 2016 року і досі...

Висновок простий: МО-ВА — наріжний камінь української самостійності, натомість львів'янка Гриневич більшою мірою перейнята 400 тисячами дітей нацменшин, серед яких 90 % — росіяни, ніж утвердженням державного статусу української мови, яку безпрецедентно знищували від другої половини XVII століття на Великій Україні і від XIV століття разом із польською, угорською та румунською окупантами на Західній Україні. На окупованих територіях Сходу розстрілюють за неї і досі! Саме через те вона не скасовує розпорядження свого міністра-попєредника С. Квіта (який закінчив російськомовну школу Львова № 17) про необов'язковість української мови та історії України у вишах (наказ № 1392 від 25.11.2014 “Про визнання таким, що втрачає чинність, наказ Міністерства освіти і науки України від 09.07.2009 № 642”), хоч я наполягала на цьому у своєму відкритому листі.

Сама міністр 23 жовтня 2017 року показово виявила своє політично заангажоване невігластво у трактуванні України як “мультикультурної” держави: “Мультикультуралізм та різноманітність лежать в основі української держави. Наша непроста історія та своєрідне географічне розташування роблять Україну домівкою для великої кількості національних меншин, які володіють різними мовами та зберігають свою культуру в межах нашої держави — на заході, на сході та на

півдні”. Нагадаю, що за переписом 2001 року в Україні проживає 77.8% українців, себто Україна — моноетнічна держава. Тоді як за останніми даними провідних соціологічних служб України (КМІС, Рейтинг, СОЦІС, Центр ім. Разумкова), що проводили дослідження в березні 2017 року, в Україні проживає 90,6% українців, 6,3% — росіян і 2,7% — інших національностей. Разом з тим, 50,5% населення України використовують українську мову як основну мову повсякденного спілкування, проте в Києві вперше людей, які вдома розмовляють винятково українською мовою, стало більше, ніж тих, хто користується лише російською мовою.

То на підставі чого т. Гриневич має намір здійснювати навчання мовами нацменшин і гальмувати розширення поліфункційного статусу державної мови?

7. Останній подарунок від львів'янки Гриневич та її заступника львів'янина П. Хобзея (відповідає за середню освіту) — злиття у школах двох предметів української літератури із зарубіжною літературою, історії України зі світовою історією... Проте ці ідеї завдяки протестам суспільства не вдалося зреалізувати сповна, зокрема зупинено злиття української літератури із зарубіжною принаймні на 2017—2018 н. р. Натомість відповідно до типового навчального плану для 10—11 класів загальноосвітніх навчальних закладів на бажання дозволено загальноосвітнім навчальним закладам викладати інтегрований курс “Історія України в контексті всесвітньої історії” (Рішення Колегії МОН від 22 липня 2017 року. Протокол № 5/3-2).

Це інтеграція чи нівеляція українського світогляду в Україні через ідеологічний предмет історію? У час війни держава цьому предметові, як і мові, мала б надавати виняткового значення, проте посередності завжди надорозі злиття з чимось чи кимось: то москвитами, то німцями, то поляками...

Отже, історія москвофільства у Львові хронологічно сягає кінця XVI століття, пронизує різною траєкторією наступні періоди з черговими спахами в половині XIX століття та неочікувано спахає в час російсько-української війни 2014—2017 років. Крива злетів і падінь національного самоусвідомлення та національного виродження насправді є кардіограмою спроможності чи неспроможності нації збудувати власну національну державу. Боротьба цих антагонізмів триває досі, мінусовий полюс якої вписано в гасла від “Єдиної православної віри, роду та мови” (Й. Борецький, 1621 р.) до “Єдина країна — єдина країна” (влада Порошенка). Гасло Борецького призвело до злиття української православної церкви з московською 1686 року, натомість гасло від Порошенка, що є лише політичною модифікацією гасла Борецького, має той самий шлях: від єдиної країни до єдиної расії. Історія не вчить, а показує. Тільки не кожен бачить!

Література:

Ак. ЗР — Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссією. — СПб., 1851. — Т. IV.

Блажейовський 1995 — Блажейовський Дмитро. Берестейська

ре-унія та українська історична доля і недоля. — Львів: Каменяр, 1995. — Т. 1.

Блажейовський 2010 — Блажейовський Дмитро. Три українські церковні унії. — Львів, 2010.

ВУР I — Возз'єднання України з Росією. Документи і матеріали в трьох томах. — Москва: АН СРСР, 1953. — Т. I. 1620—1647 роки.

Грушевський 1996 — Грушевський М. С. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. VI. Кн. 1 // Упоряд., приміт. С. К. Росо-вського. — К.: Либідь, 1996.

Кубайчук 2004 — Кубайчук Віктор. Хронологія мовних подій в Україні (Зовнішня історія української мови. — К.: “К.І.С.”, 2004.

Когут 2004 — Когут Зенон. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. — К.: Критика, 2004.

Лесюк 2014 — Лесюк М. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014.

Лозинський 1994 — Лозинський Михайло. Українство і москвофільство серед українськоруського народу в Галичині. — Стрий, 1994.

Маланюк 2013 — Маланюк Євген. Малоросійство. Нариси з історії нашої культури. Серія “Броньбійна публіцистика”. — Українська прес-група, 2013.

Нічик 1990 — Нічик В. М., Литвинов В. Д., Стратій Я. М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI — поч. XVII ст.) / Відп. ред. Горський В. С. — К.: Наук. думка, 1990.

Петраш 1996 — Петраш Осип. Подвижники української ідеї. Маркіян Шашкевич та його побратими. — Тернопіль, 1996.

Русалка Дністрова 1989 — “Русалка Дністрова”: Документи і матеріали // Упор. Ф. Стеблій, О. Купчинський та ін. — К., 1989.

УСПД — Тисяча років української суспільно-політичної думки. У 9-ти т. / Упор., прим. В. Шевчука. — К.: Дніпро, 2001. — Т. II. — Кн. 2. — Перша пол. XVII ст.

Стеблій 2011 — Стеблій Федосій. Галичина на перехресті історії. Постаті / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. — Львів, 2011.

Студинський 1935 — Студинський К. Псевдо-посланіє Маркіяна Шашкевича. Відбитка з ЗНТШ. — Т. 153. — Львів, 1935.

Сухий 1998 — Сухий Олексій. Галицькі москвофіли в оцінці Івана Франка // Іван Франко — письменник, мислитель, громадянин. — Львів, 1998. — С. 116—119.

Фаріон 2017 — Ірина Фаріон. Мовний портрет Івана Пулюя (за листами мислителя). — Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017.

Франко 2006 — Франко Іван. “Ідеї” й “ідеали” галицької москвофільської молодіжі // Будівничий української державності. Хрестоматія політологічних статей Івана Франка / Упоряд. Дмитро Павличко. — К., 2006. — С. 562—575.

Франко 2006 — Франко Іван. Двоязычність і дволичність. Там само. — С. 544—557.

Яковенко 2005 — Яковенко Наталя. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Вид. друге. — К.: Критика, 2005.

Obroscy 1953 — Obroscy jkzyka polskiego / Opr. Witold Tazyski. Seria I. Nr. 146. — Wroclaw, 1953.

ЗВЕРНЕННЯ

учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Морально-світоглядне природовідповідне й культуровідповідне вчення Г. С. Сковороди в сьогоденні» до державних органів України та української громадськості

У Києві відбулася Міжнародна науково-практична конференція “Морально-світоглядне природовідповідне й культуровідповідне вчення Г. С. Сковороди в сьогоденні”, в роботі якої взяли участь науковці, педагоги, митці, журналісти, представники громадських організацій.

Конференцію проведено згідно з Програмою *Всеукраїнських Сковородинських навчань “Пізнай себе”* і приурочено до 295-ліття від народження (3 грудня) й 223-х роковин пам'яті (9 листопада) Григорія Савовича Сковороди (1722—1794) — великого українського мислителя-мудреця, педагога, філософа, поета, композитора, музиканта, співака, духовного практика, культурно-освітнього подвижника.

Підтримуючи ініціативи конференції, присвяченої 290-літтю Г. С. Сковороди, на якій схвалено Великий проект “Григорій Сковорода—300”, вважаємо першочерговим здійснення таких важливих підготовчих заходів до 300-літнього ювілею українського генія:

1. З метою урочистого відзначення на державному рівні 300-ліття Г. С. Сковороди необхідно ухвалити відповідну Постанову Верховної Ради України із внесенням Сковородинського ювілейного року до Календаря пам'ятних дат та ініціювати перед ЮНЕСКО про відзначення цієї пам'ятної дати на світовому рівні.

2. Спільними зусиллями МЗС України та українських закордонних громад установити пам'ятні знаки в країнах перебування Г. С. Сковороди: Словаччині, Чехії, Угорщині, Австрії, Північній Італії, Німеччині, Польщі.

3. Створити на базі Малої Академії наук України Науково-освітній веб-портал “Григорій Сковорода” з метою висвітлення всієї бази знань про феномен Г. С. Сковороди: педагогічної, філософської, поетичної, композиторської, музично-співочої спадщини енциклопедиста та здобутків українського й зарубіжного сквородинознавства; ознайомлення української та світової спільноти з усіма аспектами подвижницького життя й культурно-просвітницької діяльності мудреця; популяризація природовідповідного й культуровідповідного морально-світоглядного руху *Сковородинства*.

4. Підготувати й видати повне академічне зібрання творів Г. С. Сковороди з паралельними текстами — мовою оригіналу та в перекладі сучасною українською мовою.

5. Підготувати й видати фундаментальну “Сковородинську енциклопедію”, де має бути підсумовано понад двохсотрічний досвід вивчення всіх аспектів Сковородині в українському й зарубіжному сквородинознавстві та визначено належне місце Г. С. Сковороди в національній і світовій культурах.

6. Створити ґрунтовний навчально-методичний посібник з вивчення творчості й життєво-

го шляху Г. С. Сковороди для загальноосвітніх закладів.

7. Інтегрувати вивчення філософської й літературної спадщини Г. С. Сковороди на засадах його філософсько-освітньої системи в уроки мови, літератури, історії, природознавства тощо.

8. Увести в навчальні програми музичних закладів України вивчення композиторської, музичної й співацької спадщини Григорія Сковороди.

9. Запровадити музичні програми (концерти хорового, сольного співу та інструментального виконавства) з творів Г. С. Сковороди та творів інших композиторів на поезію Сковороди в Національній філармонії України та інших концертних залах України.

10. Вивести на широку українську сцену драматургію, читану й співану поезію Г. С. Сковороди.

11. Запровадити Всеукраїнський фестиваль дитячого музичного мистецтва “Грицева сопілка”.

12. Систематизувати всю наявну фільмографію про Г. С. Сковороду та зняти нові художні й документальні фільми про феномен мудреця для регулярного широкого показу по телебаченню і в кінотеатрах.

13. Систематизувати всю наявну образотворчу Сковородинію (живопис, графіка, скульптура), проводити художні виставки та видавати мистецькі альбоми.

14. Регулярно проводити науково-практичні конференції з метою поглибленого вивчення творчої спадщини Г. С. Сковороди та представлення суспільству досягнень у галузі сквородинознавства.

15. Оформити “Класи-світлиці Григорія Сковороди” в середніх школах, середніх спеціальних та вищих навчальних закладах з відповідним поліграфічним та Інтернет-ресурсом для унаочнення вивчення педагогічної, філософської, поетичної, музично-співочої спадщини, подвижницького життя й культурно-просвітницької діяльності Г. С. Сковороди. Класи-світлиці сприятимуть синтезуванню й освоєнню багатого розмаїття енциклопедичної спадщини Г. С. Сковороди.

16. Створити Меморіальні музеї Г. С. Сковороди в Києві (в одному зі старовинних будинків на Подолі) та в Харкові (в колишньому будинку Є. О. Щербиніна).

17. Щосені, до дня пам'яті Г. С. Сковороди 9 листопада висаджувати дерева під символічною назвою “Гай Григорія Сковороди”. На основі цієї громадської ініціативи затвердити державну екологічну програму відродження природно-культурного середовища в Україні.

18. Запровадити туристичний просвітницький шлях “Кільце Сковороди” за маршрутом: Київ—Чорнухи—Лохвиця—Лубни—Полтава—Харків—Великий Бурлук—Бабаї—Валки—Сковородинівка—Коврай—Переяслав—Київ.

2017 р., м. Київ

Закінчення. Початок на стор. 1

Задошило. Хлопці, що заглядають через плече художниці, навипередки намагаються потримати парасольку над нею. В якусь мить із того боку, де окопався ворог, чути кулеметні черги. А слідом, за хвилину-другу двічі бахнув міномет. На обличчях наших друзів — ані тіні тривоги.

— Ми до цього уже звикли, — відповідає на моє німе запитання ротний.

— У нас це звична річ, — усміхається боець з позивним “Шах”, крізь відворот куртки якого видніється тільняшка. — “Орки” прокидаються вранці з “бодуна”, а ввечері, — насмоктавшись чи накурившись, — починають розважатися. Путінська “гуманітарка” надходить до них регулярно, так що патронів не шкодують.

У 65-му військово-мобільному госпіталі (м. Часів Яр)

Ми ж відкриваємо вогонь тільки тоді, коли бачимо реальну небезпеку — розвідувально-диверсійні групи зрідка “промацують” нашу пильність.

День хилиться до вечора. Попереду ще багато справ. На прощання фотографуємося з хлопцями, які ще не заступили на пости. Обмінюємося номерами телефонів. Останні мужні, посправжньому чоловічі рукостискання: “Тримаймося, брате!.. Ми переможемо!”

Амазонки

Сьогодні жінка на фронті — не рідкість. У тій же 28 бригаді, на іншому взводно-опорному пункті, зустріли нашу майданівку, Наталю Трофімчук. Про неї почув теплі відгуки ще в батальйоні. Коли знайомилися, звернув увагу на її охайний манікюр, виконаний у блакитно-жовтих кольорах. Українська жінка навіть у спартанських умовах фронту не просто воїн, а жінка-берегиня, красуня.

До війни вона жила в Криму. На Майдані ще стояли барикади, ще відспівували Небесну сотню, коли почула тривожні звістки про появу зелених чоловічків на півострові. Негайно повернулася додому. Намагалася разом з іншими кримськими патріотами організувати спротив російсько-окупаційним військам. Але сили були нерівні, допомоги від Києва так і не дочекалися. А згодом розпочалися події на східному фронті. Одряду, 2014 року, записалася добровольцем, стала санінструктором. Вивозила з передової і супроводжувала до тилового госпіталю поранених.

Нині тут, на передовій, зі своїм взводом. Нерідко, як розповідають бійці, за відсутності командира бере ініціативу в свої руки — і її слухають! І річ не лише в її поважному віці. Для них вона як мати

— коли треба, сувора і вимоглива, але завжди турботлива, справедлива. В її землянці тепло і затишно. На обшитих грубими дошками стінах тісно від картин, вишитих рушників, у кутку — образки.

Історія іншої, з тої ж таки 28 бригади, 27-річної Каті Гончар з Золотоніського району, що на Черкащині, не менш зворушлива. Вдома у неї залишилася одна мама, батько нещодавно помер. Після закінчення технікуму, коли почалася війна, разом із сестрою подали заяви до військового комітату. Сестра за станом здоров'я не пройшла. Катя з липня до вересня 2014 р. чекала повістку з військового комітату. І лише в січні 2015-

заглядаючи на ватман. Потім із нею розговорилися. Виявилось, вона родом із Житомира. Мами не пам'ятає — вона померла після пологів. Виховувалася у прийомній сім'ї, де їх було дванадцять. А батько знайшов її, коли вона вже вчилася у Новоград-Волинському медучилищі. Зі своєї сирітської пенсії давала на його непутяще життя. А потім військокомат, контракт. Нещодавно зустріла свою половинку, Макса. Він сапер, з родини військового. Прийомні батьки справили їм весілля, а за якийсь час хочуть зробити і в молодого, в Кам'янці-Подільському. Мріють, що війна незабаром закінчиться.

А я, гортаючи в пам'яті фронтові зустрічі, повсякчас згадую слова Павла Загребельного: “Військо можна перемогти, але жінку (нашу жінку!) — ніколи”.

Пастелі мужності

До таких пасіонарних особистостей належить і Марина. Завжди, скільки пам'ятаю наше знайомство, був високої думки про неї як про людину і як про обдарованого митця. Вона учениця В. Зарецького, і це вже багато про що говорить. Її ранні картини — це українська, ніжна, чиста і поетична душа. На Майдані побачив уже іншу її іпостась. Вона разом із сотнями тисяч українців була на Майдані, не боялася стати віч-на-віч із беркутівцями, розривалася між Академією і родиною, малювала героїв Революції в мороз і негоду. З початком російської агресії серія портретів героїв Майдану почала поповнюватися героями війни. За не-

За плечима — три роки війни. Командир взводу Костянтин Тележніков

повних три роки вона провела більше двадцяти персональних виставок! Вони, як пересувна виставка, безперестанку мандрують з одного музею в інший, школи, вищі, різні аудиторії. Ниніш-

Такі руїни нам залишають російсько-окупаційні “асвабідателі”

“Тримаймося, брате!.. Ми переможемо!”

ню творчість Марини Соченко з мистецького погляду, а ще більше — національно-патріотичного, важко переоцінити.

Торік, напередодні ювілею Української революції, запропонував Марині зробити галерею портретів “радян”-просвітян (співробітників газети “Рада”) — будителів української нації і творців Української держави. Знав, що краще за неї ніхто з художників не зробить. Попри переобтяженість різними обов'язками, вона написала портрети В. Леонтовича, Є. Чикаленка, С. Єфремова. Решта, ще півтора десятка образів, чекають свого втілення.

Тож коли постало питання нових, креативних форм національно-просвітницької роботи у співпраці з Центром МПЗ ЗСУ, з

про нашу українську історію. Розповідав про Українську революцію 1917 року і перші російсько-українські війни, які так неймовірно перегукуються з нинішньою. Хоча між ними — 100 років. Попри це, сутність нашого споконвічного ворога, так званого “старшого брата”, не змінилася. Так само мало змінилася, попри уроки історії, і наша анемічна, нерідко продажна і непатріотична політична “еліта”. Підміна назви нинішньої російсько-української війни на “АТО”, і фактично, і з юридично-правової точки зору не відповідає дійсності. Звідси облудно вживані терміни: “кордон між ОРДЛО і Україною” замість “лінії фронту”; “заручники” замість “полонені”, “сепаратисти” замість “колабораціоністи” і т. ін. Про це, і не тільки про це говорили мені не в київських коридорах влади, а прості солдати-контрактники, які ще недавно працювали “на громадянці”.

Але це були не найгостріші моменти в наших бесідах. Щоразу мій монолог наприкінці переходив в інтерактивне спілкування. І як у тому анекдоті: хоч що б починав складати, а в кінці виходив автомат. Розмова повсякчас поверталася до нинішніх справ у країні. Попри інформаційний вакуум на передовій (українського радіо і телебачення нема не лише там, а й у переважній більшості прифронтової зони), бійці чудово знають, що відбувається в Києві і на місцях. Мені часто бракувало слів, щоб відповісти на їхні оголені, як нерв, запитання. Не раз доводилося чути: “Ми робимо свою справу, а що робите ви — там, у тилу”? Як і чим можна пояснити хлопцям, які щомиті стають на межу життя і смерті, ще більший сплеск корупції в державі, ніж за часів зека-президента? А масовий виїзд молоді за кордон у пошуках кращого шматка хліба? А доведення до крайнього зубожіння мільйонів пенсіонерів? А продажність “реформованої” поліції і судів? А бездарність чи злий умисел Генпрокуратури у справі розкриття розстрілу Майдану чи інших резонансних злочинів?

Зрештою, пояснити і назвати все своїми іменами можна, хоча армія — не місце для політичних дебатов. Але це не вирішить суті справи. Мусить, нарешті, заправити громадянське суспільство. У нас є прекрасні приклади там, на фронті, як самовіддано можна і треба захищати право на свою, українську Україну.

“Ми робимо свою справу”

Поки Марина малювала, а командир, Володимир Потапов, вирішував якісь організаційні питання, я спілкувався з солдатами. Переважна більшість хотіла чути

Медаль — важливо, мораль — важливіше

Маргарита ДОВГАНЬ
Фото Стефанії ДОВГАНЬ

Порадила я, як і всі, успіхам наших АТОвців на спортивних змаганнях у Торонто. Але в бочці меду як завжди ложка дьогтю. Не одразу по тому змогла озватися до **Сергія Ільницького**. Це один із наших перших героїв. У 19 років, 2014-го, добровольцем пішов захищати Україну, коли ще ні надійної зброї, ні харчів, фактично й армії не було. Він безстрашно став на оборону Батьківщини. І був тоді дуже потрібний цей сильний і мужній юнак...

Сталося тяжке поранення. Лишився Сергій без ноги, яку вирвало разом зі стегном. Та сильний духом хлопець із Миколаївщини достойно пережив складнощі перших місяців після поранення. Тепер він успішно вчиться на юридичному факультеті Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Освоїв складний (для його випадку) протез. Активно займається плаванням. На поважних змаганнях в Україні завоював срібло. Продовжує і далі покращувати свої показники. Не було сумніву — поїде на змагання до Канади. Та не сталося.

Зателефонувала Сергію 9 жовтня. Голос людини сильно звучав спокійно. Ніяких емоцій. А я переживала. Допитувалася. Тоді припустив: взяли хоча й інвалідів, але з ногами. З тих чотирьох, яких узяли, трьох він перемагав. Може, вирішили, що в напружених умовах міжнародних змагань надійніше мати двоногих, бо хочеться більше медалей. На тому цю тему закрили.

Нині він інтенсивно готується до зимової сесії. Приїде до Києва — зустрінемося. А після сесії поїде на чемпіонат України серед паралімпійців у місті Кам'янське (біля м. Дніпра). Вірю — скоро матимемо порядного, принципового юриста і ще тишитимось спортивними перемогами славного сина України Сергія Ільницького. А чиновникам від спорту говорю: медаль — це важливо, але гуманізм, мораль — важливіше.

Шукач абсолютної істини

Олег Мошаровський у мирний час був тренером-педагогом. Він — знавць східного єдиноборства кіокушинкай. У перекладі — спілка шукачів абсолютної істини.

А істину про сержанта спецбатальйону Мошаровського я почула, коли Олег на кілька хвилин вийшов з палати, від його сусіда поважного воїна — ветерана пана Олександра.

— Олег дуже скромний. Не скаже. А я розповім про його військовий подвиг. Навесні до промзони під Авдіївкою запус- тив ворог страшні міни — просто до складу з боеприпасами. Почалась пожежа. Вибухи. Вибух- ва хвиля контузила Олега. І лед- ве живий, долаючи біль, знемогу, він почав гасити пожежу і разом зі своїми солдатами повиносив зі складу ящики з боеприпасами, врятувавши життя багатьом побратимам.

А тоді вже впав. Його, непри-

томного, хлопці винесли до без- печного місця.

Днями Олег переніс другу операцію на хребті. Рука ще не надто рухається. Але він випро- мінює віру в життя.

Водій Черноусько

Старший солдат окремої ав- томобільно-евакуаційної роти А-3085 **Роман Черноусько** з Пере- яслава-Хмельницького — водій- ас. Може, тому, що з родини тракториста. А тато знає, що та- ке мотор і рух. Знає і син. І знає, як у фронтових умовах вести ма- шину так, аби зберегти життя по- братимів.

...3 25 вересня Роман у шпита- лі. Постійна надмірна напруга на ногу, удари, які в гарячій атмо- сфері не завжди помічаєш і, врешті, — від болю знепритомнів. Уже була перша операція. Споді- вається, що після лікування знов поїде на фронт. “А як війна закін- читься — тоді додому! Виховува- тиму двох своїх маленьких доне- чок — шести і трьох роцків. Дуже сумую за ними!”

Галина Верхолончук

Старший сержант Галина Верхолончук

— Дві вищі освіти. Педагог і юрист. Працювала у рідній По- пасній на Луганщині старшим слідчим у міліції. Коли почала- ся АТО, вирішила захищати Бать- ківщину...

Друга палата травматології. Старший сержант, санінструктор **Галина Верхолончук** тримається стійко. Її кілька хвилин тому при- везли з операційної, де вже вко- трє прооперувала ногу хірург Ні- на Джамалівна Лазарук. Галина ще не зовсім відійшла від нарко- зу, а вже долучилася до веселої бе- сіди із сусідкою по палаті та її гос- тями.

Олексій Аванесян

Журналістам охоче розпо- відає, як через два місяці навчання на полігоні “Десна” стала сані- таром-інструктором першої ро- ти першого батальйону у 53 бри- гаді. Говорить, що для війська на передовій конче потрібна медич- на аеромобільна техніка. Скіль- ки життів додатково можна було брятувати!

Запам’яталися Галині жор- стокі бої під Зайцевим, де поря- тувала своїх перших п’ятьох важ- копораних хлопців і серед них — Колю Мельника.

— А тепер стоїмо на Світло- дарській дузі. Переходили з одно- го поста на другий. Ворог почав стрілянину, отримала поранення у ліву ногу...

Коло сержанта-медика Гали- ни Верхолончук постійно є на- ціональний прапорець. А ще з гордістю сказала, що за кожної можливості там, на передовій, вони вмикають Гімн України.

Завтра у Галі восьма операція. Надію і волю до оздоровлення підтримує чоловік, сержант пер- шого взводу І роти першого меха- нізованого батальйону 53 брига- ди Руслан Брульков.

Життя людські — дорожчі!

Усе та сама гнійна, найсклад- ніша хірургія. Чекаю на свого ге- роя, який на перев’язці. Йде ко- ридором спортивної статури хірург, з яким давно знайомі. Те- плу вітається. Майнула думка — він же тут майже денно і нош- но, за ці роки стількох хлопців до життя повернув, а я... тільки ві- таюся. Зайшов до свого кабінет- ту. Хвилька минула, і я зайшла до нього поговорити. Вручаю йому останнє число “Слова Просвіти”, де надруковано черговий репор- таж зі шпиталю. **Сергій Анатолійо- вич Сапа** — начальник відділення гнійної хірургії. Він — органі- затор, візирє у своїй унікальній справі. Ще молодий, та сивий. Кожна сивинка — за хлопців, які щодня, ніякі, лежать перед ним, а він повертає їх із прірви до життя.

Із Полтавського краю, з села Засулля на Лубенщині цей світ- лий чоловік. Лікарем був тато. Син продовжує його справу. За- кінчив Ленінградську військову академію. Сергій Анатолійович зауважив, що викладали там пе- реважно українці, і серед студен- тів було чимало земляків, які дру- жили між собою.

Після навчання — на Бать- ківщину. І ось останні три роки — напружена праця. Понад 100 операцій на рік. Розповів Сер-

Руслан Судник

гій Анатолійович про воїна з Кам’янця-Подільського Едуарда Панченка, якого не вдалося вря- тувати. Царство йому небесне. Трагічно звучить фраза: “Лікар помирає і народжується з кож- ним своїм пацієнтом”. Ось звідки рання сивина!

Але є лікарська вдача, якась внутрішня сила, яка, попри май- же безнадійну ситуацію, букваль- но витягає людину з того світу. І коли перемагаєш смерть, ти та- кий щасливий! Так півроку тому був у нас Руслан Судник із Рів- ненщини. Здавалося — безнадія. 10 % тіла скалічено, інфіковано, гнійні метастази пішли в мозок, селезінку, дихав лише через апа- рат. Узялися за хлопця травматоло- ги, абдомінальники, хірурги, неврологи. Словом, це був колек- тивний подвиг. Очистили орга- нізм від анаеробної (безкисневої) інфекції, зберегли ліву кінцівку і... відправили Руслана додому на своїх ногах.

— Подивіться!

І я бачу на планшеті доктора Сапи спершу спотворене смерто- носною силою тіло юнака, а тоді — портрет усміхненого здорово- го Руслана! Сергій Анатолійович показує мені врятованих ним на- ших захисників. Вдивіться, ша- новні, в обличчя довірливі й ра- дісні.

Лікар висловлює слушні дум- ки, які б мали взяти до уваги представники влади. Треба, аби в медицині було більше односту- пів. Необхідно більше уваги при- діляти молодим медикам. Уже три роки триває війна, а у нас до- тепер немає ні санітарних літаків, ні санітарних потягів з оператив- ним обладнанням, аби можна бу- ло швидше, оперативніше ряту- вати поранених.

Василь Стуженко з волонтерками

Вісімнадцятирічний доброволець

— Мама порадила, і я пі- шов учитися до Старобільсько- го аграрного університету. Мені — 18. Уже дорослий. Одразу зро- зумів — треба йти на фронт. Пі- шов добровольцем у 24-ту бри- гаду першого батальйону. Було те 2014 року. Вивчився на грана- тометника. Спершу було страш- но. А потім загартувався. Боліло тільки, коли гинули побратими. Саша з позивним “Кіпіш”, Ко- ля Плохотник, Коля з позивним “Учитель”. Наша рота в бою, під стрілянину, Гімн України співала. Силу давало. А як хвилини тиші — згадували дім...

Я з хвилюванням слухаю Ярослава Логвинова з Луганщи- ни і спостерігаю за його майже дитячим обличчям. Він такий со- нячний, розумний і з гумором. Не скажеш, що пройшов пекло війни. А таки пройшов!

— Був кінець 2016 року. В Новозванівці почався бій із ди- версійною групою сепарів. Ми їм добряче дали! Почали тікати.

Ярослав Логвинов

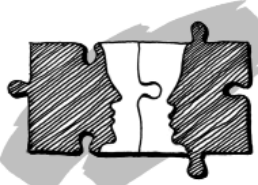
Ми гнали їх далі і далі. Десять за- говорили стрільська зброя, во- рожий великокаліберний куле- мет. Я впав...

Об’їздив чимало шпиталів. Три місяці не вставав. Взяли на спиці ногу — в апарат Єлізарова. У Харкові лікарі 11 годин зби- рали докупити мою ногу. У Льво- ві витягли кулю з-під колінної ямки...

Хлопець непогано ходить. Правда, ледь-ледь на ногу припа- дає... У шпиталі діагностують йо- го стан, підліковують, але до вій- ськової служби непридатний. А Ярослав має свою думку: хочу до- дому, а коли треба буде — піду і воюватиму!

Роман Ганецький

Арсен ЗІНЧЕНКО,
доктор історичних наук,
професор

Українозневажання в культурній пам’яті

Однією з соціально-психологічних проблем сучасного українського суспільства є українозневажання. Це тільки на перший погляд є парадоксом: українозневажання в незалежній Україні як масове явище. Проте факт залишається фактом: значна частина українців — пересічних і тих, що належать до впливової інтелігенції чи правлячих верств, з недовірою ставляться до креативних можливостей української культури, її творчих набутоків.

Тут ми говоримо про українську культуру в широкому сенсі цього слова, починаючи від естетично-виражальних здобутків народної культури аж до сучасних виявів технологічної й міської культури. Звичайно, після Революції гідності ситуація почала змінюватися, про що свідчать неабиякі позитивні бонуси, які здобуло останніми роками національне молодіжне (що само по собі дуже важливо!) музикування з десятками талановитих імен, посилення й поглиблення зацікавленості народною піснею, здобутки українського кінематографа (згадаймо хоча б фільми “Той, хто пройшов крізь вогонь”, “Хайтарма”, “Гніздо горлиці”, “Сторожова застава” та ін.), численні набутки українського книжкового й кіноперекладацтва тощо.

Однак попри ці очевидні здобутки, багато явищ української культури все ще залишаються в тіні колоніального самозневаження й байдужості людей, які працюють у закладах культури, не кажучи вже про лінивого обивателя і чиновника. А тим часом цілком очевидним є факт, що агресія Росії проти України є результатом тривалої ідеологічної експансії, яка виявлялася в нав’язаній імперською пропагандою тезою про малоросійство, про велику визвольну місію Росії, про те, що великі російські вчителі Добролюбов, Чернишевський і навіть Белінський були вчителями Тараса Шевченка, про те, що *руський язык есть средством приобщения к мировой культуре*, про український буржуазний націоналізм як ворог українського народу (причому — найлютіший). Усе це мільйонами отруйних колючок осідало в свідомості багатьох українців через мережі телебачення й друкованих ЗМІ, радіомовлення тощо.

Про ці тенденції написано поважні дослідження, проведено сотні соціологічних замірів, які вказували на історичне коріння та руйнівний характер чужого проникнення в ідейно-культурний простір України. Варто згадати блискучі праці Миколи Рябчука “Від Малоросії до України: парадокси запізненого націєтворення” (2000), “У ліжку зі слоном — українсько-російські асиметричні відносини: культурний аспект”

(2006) чи книжку Еви Томпсон “Трубадури імперії: російська література і колоніалізм” (2006) та десятки інших. Для багатьох тепер цілком зрозуміло, що нинішня війна в Донецькому краї має корінною причиною не лише агресивність мислення кремлівських політиків, складовою якої є ідейно-гуманітарна експансія й пропаганда, а й майже цілковита відсутність власне української гуманітарної політики більшості українських урядів, точніше, урядів, які правили Україною, починаючи з середини 1990-х.

Відсутність цієї політики й породжує фахову безвідповідальність осіб, які безпосередньо відповідають за організацію культурної політики. З цим зустрічаєшся раз по раз у конкретних ситуаціях, які виявляють не просто некомпетентність, а й те, що ми назвали в заголовку нашого матеріалу — українозневажання. Під цим поняттям ми розуміємо цілий комплекс (а такі — комплекс!) ментальних самотаностанів та бездіяльності (а іноді й зумисної бездіяльності), які виявляються в розмитості національної ідентичності, байдужості до набутоків української культури, споживання переважно чужого культурного та інформаційного продукту, послугування чужими мітологами щодо історичного процесу, у сприйманні українського як недолугого й нездалого, його подання в шаржовано-гумористичному ключі. Зазначимо відразу, що на культурному подвір’ї залишилося й часом видаються за культурний продукт і квазітворива, і щодо них немає ради: попри українські маркери — їхнє місце у сміттевому кошику! Однак у цьому випадку йдеться про інше — про загальний підхід, незнання й нерозпорядливість у використанні національного багатства.

Воно може набувати особливо соціально негативного значення в разі, коли його носієм виступають працівники освіти й закладів культури. Як приклад із власного досвіду згадаю минулорічну подорож до Сум і Лебедина, на батьківщину видатного українського дослідника й пам’яткознавця Стефана Таранушенка (1889—1976), першого в Україні доктора мистецтвознавства. Стефан Таранушенко об’їздив усю Україну, вивчаючи народне будівниче мистецтво, передовсім церков-

не будівництво. За допомогою тодішніх недосконалих фото-технік й інструментарію 1920-х років він обміряв і склав плани й кресленики сотень церков, які знищили більшовицькі варвари, але збереглися для нащадків у безцінних його описах і світлинах. Показовою й трагічною є історія підготування до друку його книжки “Монументальна дерев’яна архітектура Лівобережної України”, яка, хоча й в обтятому вигляді, але все-таки була видана в Києві у 1976 р. 2014 р. це безцінне дослідження вийшло в повному авторському варіанті завдяки праці невтомного харківського видавця Олександра Савчука (“Дерев’яна монументальна архітектура Лівобережної України”). Це видання можна з певністю вважати важливим набутком української культури нашого часу.

Завдяки фондам, зібраним С. Таранушенком, та пошукам в архівних фондах, я підготував дослідження про нашого видатного будівничого, який походить із Нової Водолаги на Слобожанщині, Яким Погрібняка (“Храми Якіма Погрібняка”). До слова сказати, не раз доводилося потрапляти в ситуацію, коли згадуєш про цього видатного будівничого в колі навіть докторів наук-гуманітаріїв чи навіть академіків, їм важко пригадати, а хто це. І лише тоді, коли нагадуєш, що це ж будівничий того знаменитого Свято-Троїцького храму в Новоселиці, про який Олесь Гончар написав роман “Собор”, тоді вже розуміють, якого масштабу ця постать.

Отже ж, минулої осені я й представляв цю книжку в Сумах і Лебедині. І розраховуючи, що знайду матеріал про Стефана Таранушенка як знаменитого краянина, можливо, довідаюся щось мені невідоме в обласному краєзнавчому музеї, відвідав цей заклад. Однак, на мій жаль, в його експозиції не знайшов і згадки про Стефана Таранушенка. Працівники музею хоча й намагалися пояснити й розповісти, чому така світла й значуща постать не представлена в краєзнавчій експозиції, їхні “пояснення” мене не переконали. Порекор-мендували відвідати обласний художній музей. Але й там — нічогосінько. Для мене це було ще одним показовим синдромом українозневажання, що виявляється в ігноруванні необхідності гідного представ-

лення української культури та її пропагування.

Днями переглянув кілька матеріалів, підготованих журналістами української редакції “Радіо Свобода” Іриною Костенко та Мариною Остапенко, які відвідали кілька екскурсій у столичних, київських музеях. На жаль, синдром українозневажання проявився в усій своїй прикrostі й там. Вони засвідчили, що “екскурсійний супровід Національного музею дотепер складається із заїжджених малоросійських тез, які приносять художню колекцію (включно з правдивими шедеврами) до відповідного — провінційного — рівня сприйняття”. Так, під час розповіді про Олександра Мурашка йдеться про те, що художник навчався у Петербурзі, зате жодного слова про навчання в Мюнхені і в Парижі, і про величезний успіх та славу, які здобув український художник в Європі на початку ХХ століття. Екскурсанти не чуять оцінки експертів-мистецтвознавців про те, що Мурашко був “першим і справжнім європейцем в українському мистецтві ХХ століття, що підносив нашу мистецьку культуру на дуже високий щабель” (Федір Ернст). Як і про те, що на виставках у Венеції, Відні, Берліні, Амстердамі, Кельні, Дюссельдорфі митця супроводжував неймовірний успіх. І про те, що чужоземні колекціонери охоче закуповували його картини, і сьогодні вони є окрасою іменитих художніх збірок Амстердама, Нью-Йорка, Берліна, Будапешта та Женеви. Як і про те, що “гучна слава Мурашка котилася тогочасною Європою від виставки до виставки”, — пишуть історики мистецтва.

Та сама прикра неповнота екскурсійних характеристик і в поданні творчості одного з фундаторів мистецтва нової доби Анатолія Петрицького, одного з кращих майстрів художнього верстата та кращих театральних художників початку ХХ століття.

Екскурсанти не чуять жодної інформації про успіх і високу оцінку робіт Федора Кричевського на виставках у Варшаві, Чикаго, у Нью-Йорку, про мистецько-художнє значення творчості Всеволода Максимовича. Екскурсоводи дозволяють собі мовчки пройти повз роботи Олександра Архипенка. А тим часом мистецтвознавець Федір Ернст 1929 року писав: “Архи-

пенка знає кожна освічена людина Європи та Америки. І не знають його лише на його батьківщині — в Україні і зокрема в Києві”.

І ще: “Необізнаністю щодо своїх мистців — не тільки маси, а й так зване культурне громадянство України — може сміливо побити світовий рекорд”.

Питання “як вилучити малоросійський канон з українського простору НХМУ” залишається актуальним не тільки для цього головного художнього музею України, а й щодо інших. Переказувати зміст публікацій згаданих дослідниць щодо інших художніх музеїв Києва недоцільно, відсилаємо читача до їхніх ґрунтовних текстів: “Яка національність Національного музею “Київська картинна галерея” (колишнього Музею російського мистецтва)?” (<https://www.radiosvoboda.org/a/28656974.html>). Маємо при цьому певні зауваження щодо загалом правильної постановки питання в статті “Київські князі розмовляли українською. Музейники це замовчують” (<https://www.radiosvoboda.org/a/28382399.html>). Ірина Костенко, Марина Остапенко посилаються в ній на досвід наукового вивчення текстів графіті (прорисів) і фресок на стінах Софійського собору світлої пам’яті Сергія Висоцького (1923—1998), який, без сумніву, є дуже цінним. Нині вивчення написів-графіті у музеї-заповіднику Софія Київська продовжує доктор історичних наук В’ячеслав Корнієнко, автор фундаментальних праць на цю тему.

Проте тема графіті на стінах давнього київського собору не є справою тільки цього музею-заповідника чи навіть кількох дослідників. Це тема вивчення пракоренів української мови й української культури загалом, а таму її масштаби вказують на потребу формування засягової національної програми “Графіті Софії Київської і Пракорені української культури”. А для цього необхідне розуміння значущості її проблематики. Відсутність такої програми вказує на живучість названого тут синдрому. З іншого боку, ця відсутність поставлення на науковий ґрунт теми про українську мову як розмовну мову Руської держави заохочує російських шовіністів (істориків, “языковедов”, церковників та культурологічних і політичних шарлатанів на чолі з Путіним) до привласнення русько-української культурної спадщини, що є частиною гібридної війни з Україною.

Для нас вияви синдрому українозневажання і його особливо агресивного прояву малоросійського синдрому є промовистими прикладами загальної постколоніальної соціально-психологічної травмованості, яка проявляється по-різному в різних середовищах. Її подолання в середовищі інтелігенції, зайнятої в наданні освітніх послуг, а також у плеканні історико-культурної пам’яті, має особливо важливе значення.

Петро ЗИКУНОВ: «Мистецтво повинно стати державною ідеологією»

Петро Зикунів — член НСХУ, заслужений художник України. Був заступником голови Київської організації НСХУ та НСХУ, нині на творчій роботі. Основні галузі його творчості — станковий і монументальний живопис. Створює пейзажі Житомирщини, Київщини, Полтавщини, Криму, а також сюжетні композиції і портрети. Брав участь у розписах Михайлівського Золотоверхого собору та Трьохсвятительської церкви в Києві. Учасник всеукраїнських і зарубіжних художніх виставок. Окремі полотна зберігаються в Національному художньому музеї України, Севастопольському художньому музеї, Вінницькому і Чернігівському краєзнавчих музеях. Нещодавно митець відзначив своє 70-річчя.

Сьогодні Петро Олександрович — гість “СП”.

— **Захоплення живописом розпочалося ще в дитинстві?**

— Я народився на Житомирщині. Мої батьки були вчителями. Батько — директор школи, викладав російську мову та літературу і малювання, грав на кількох музичних інструментах, малював, писав вірші. Напевне, від нього мені й передалася любов до мистецтва. Ніколи не забуду, як він заговорив справжні фарби, які у селі були рідкістю. У сусідньому селі жив самодіяльний художник Луценко, імені його, на жаль, не пам’ятаю. Він мене теж багато чого навчив.

Був час, коли я мріяв стати музикантом, грав на баяні, а ще хотів стати кіномеханіком. Та все ж живопис переміг.

Коли навчався у сьомому класі, наша сім’я переїхала до Києва. Спочатку відвідував дитячу художню школу, вдячний своєму педагогові Миколі Шевченку. Потім навчався у Республіканській художній школі ім. Тараса Шевченка, а згодом — у Київському художньому інституті (нині Національна художня академія України). Відтоді все має життя пов’язане з мистецтвом.

В армії теж займався живописом. А коли повернувся додому, то став членом молодіжного об’єднання, згодом кандидатом у члени, членом Спілки художників. У 70—80 роках керував молодіжним творчим об’єднанням Спілки.

Назавжди запам’яталася підготовка і проведення мистецького свята на Андріївському узвозі столиці 1981 року. Я до цього вже не раз їздив за кордон: побував у Белграді, Ризі, Парижі, Празі. Хотілося весь набутий під час поїздок досвід втілити у цьому проєкті. Ідею підтримало керівництво Спілки, вдалося отримати дозвіл партійного керівництва. Вийшло таке мистецьке свято, якому міг би позаздрити і французький Монмартр. Наступного року на свято завітали керівники України. Мрію його відновити.

Часто зустрічався з прекрасними митцями. Під час пленерів на творчій базі у Седневі працював із художниками Миколою Глушенком і Віктором Шаталінін. Якщо під час навчання у Художньому інституті ми вчили живопис за чорно-білими посібниками, то М. Глушенко привіз із Франції до Седнева кольорові слайди. Це тоді було щось надзвичайне. Спілкувався з Олександром Сиротенком, Анатолієм Пламеницьким, Тетяною Яблонською.

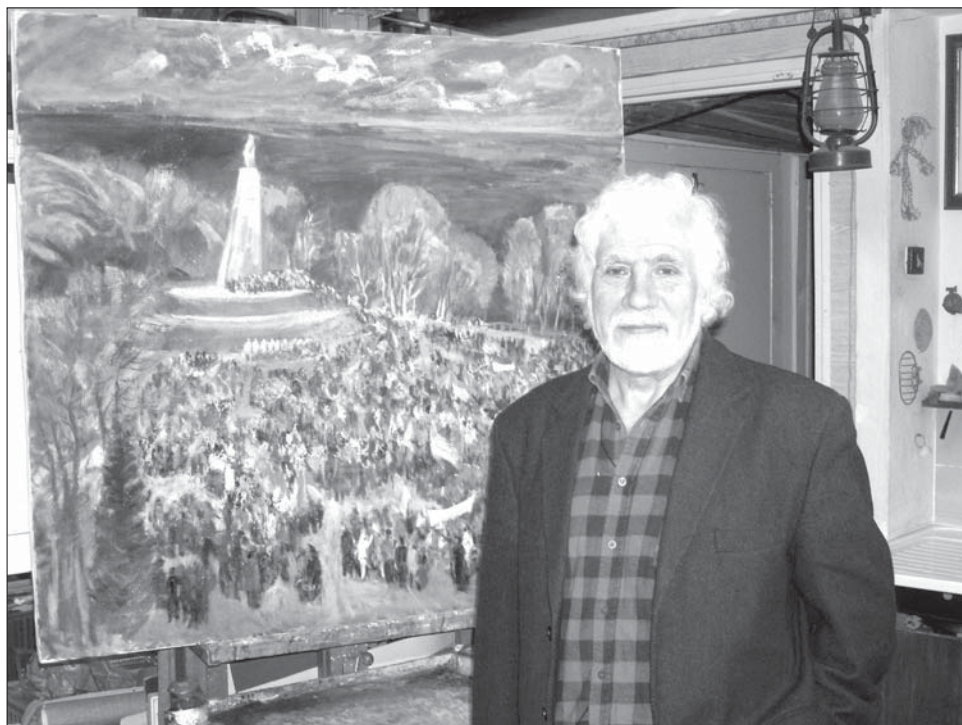
Вдячний долі за знайомство з багатьма видатними особистостями, — і не лише художниками. З теплою згадує часи, коли мав можливість спілкуватися з Анатолієм Авдієвським, Богданом Ступкою, Миславом Вантухом та багатьма іншими.

— **Коли відбулася Ваша перша персональна виставка?**

— Це був 1967 рік. Я ще навчався у Київському художньому інституті. Представив добірку портретів, серед яких був портрет мого батька. Після цього було багато колективних і персональних виставок в Україні і за кордоном.

Особливо запам’яталася виставка, яка відбулася два роки тому в столичній галереї “Митець”. На відкритті було багато гостей. Поприїжджали люди з областей, прийшли мої друзі — художники, композитори, актори, письменники, а також ті, з ким навчався у школі та інституті. Вдалося представити багато своїх робіт.

У липні-серпні цього року у Музеї історії міста Києва відбулася колективна виставка чотирьох митців-ювілярів. Крім мене тут експонували свої твори Валерій Губенко, Валерій Вітер і Семен Равський. Я на цій виставці представив портрет Миколи Гоголя, а також види Києва — Софію Київську, Києво-Печерську лавру, Андріївський узвіз; кримські пейзажі, види Карпат, свою малу батьківщину — село Заремля Баранівського району Житомирської області. Крім цього представив по

2-3 роботи з інших областей, де мені вдалося побувати.

Я часто бував у Седневі, Карпатах. З теплою згадує минулорічний пленер у Житомирі. Його організувала Житомирська обласна організація НСХУ. Особливо вдячний її голові — Василю Кондратиюку.

— **Кілька слів про тематику Вашої творчості.**

— Тематика моєї творчості дуже широка: від портретів до пейзажів і тематичних картин. Неодноразово малював портрети Тараса Шевченка і Лесі Українки. Для проєкту “Великі українці” я створив 24 портрети.

Малювати портрети непросто. Потрібно відчувати людину, яку малюєш. Одна справа, коли її малюєш з натури, зовсім інша — якщо з фото. У різні періоди творчості малював себе, створив 5 автопортретів. Зараз малюю пейзажі, адже сьогодні це затребуваний жанр.

— **Ви брали участь у відновленні Михайлівського Золотоверхого собору?**

— Коли відбудовували цей собор, “Укрреставрація” взялася створювати розписи. Я зміг долучитися до цієї шляхетної справи. Це була серйозна школа. Ми ходили в Софію Київську, вивчали техніку, стиль. Пишаюся, що в цьому храмі є роботи, які я створив. Також реставрував ікони Видубицького монастиря, інших храмів Києва.

— **Чи були у Вашому житті смішні випадки?**

— У мене з виставки вкрали дві роботи. А художник Василь Лопата побачив їх в одній із приватних галерей США. “Бачиш, Петре, твої роботи в Америці. — сказав В. Лопата, — Я думав, що їх просто викинули. А їх же треба було не лише забрати з виставки, а й перевезти через океан”. Значить, моє мистецтво цінують. І це прекрасно.

— **Поділіться творчістю із викладацькою діяльністю?**

— Викладав у Київському університеті культури, Київському університеті ім. Бориса Грінченка, зараз — у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв. Викладав живопис і малюнок.

Головне — не відбити у студента бажання навчатися. Що таке навчити малювати? Так, можна взяти олівець і показувати — води праворуч, води ліворуч. Ніколи не прагну зруйнувати самобутність, лише намагаюся спрямувати творчість моїх вихованців у правильне русло. Це так само, як у музикантів, потрібно дати лише школу, але щоб стати справжнім митцем, має бути порив до цього.

Зараз у студентів багато часу забирає комп’ютерний дизайн. Розповідаю їм, як важливо вміти працювати саме олівцем і пензлем. Але і в комп’ютерний дизайн треба вкладати щось своє, щоб була не лише техніка, а й творчість.

Свого часу викладав підготовчі курси у себе в майстерні. Багато моїх вихованців потім вступили в художню школу і в Національну академію мистецтв України.

— **Також займалися адміністративною діяльністю?**

— Очолював молодіжне об’єднання, був заступником голови Київської організації Спілки художників, згодом — заступником голови НСХУ. Брав участь у відкритті виставок, допомагав художникам вирішувати побутові питання. Намагаюся й зараз бути присутнім на відкритті художніх виставок, адже дуже велике значення має спілкування з колегами.

— **Як Ви оцінюєте сучасний стан образотворчого мистецтва в Україні?**

— Як складний. У селах і невеликих містах багато талановитих дітей, але їм треба створити умови для навчання. Не може сьогодні мама чи тато, що мають невеликі зарплати, оплачувати навчання талановитій дитині, яка хоче займатися живописом чи музикою. І це трагедія.

Сьогодні вже не такі великі конкурси на творчі спеціальності, які були раніше, інколи навіть бувають недобори. Бо ці професії не підтримує держава. А куди зникли книгарні й виставкові зали з центру Києва? Що зробили з Національними музеями Тараса Шевченка у Києві та Каневі? Чому знищили частину кінотеатрів і мистецьких центрів по всій Україні? І таких питань безліч.

Міністерство культури України запропонувало у Національній академії мистецтв викладати живопис лише по чотири години на тиждень. Це те саме, що музиканту ходити зі смичком, але без скрипки.

Художники платять дуже велику орендну плату за свої майстерні, а це ж їхнє робоче місце, і своєю творчістю художники прославляють Україну. Як і письменники, актори.

Я багато разів був за кордоном, там цінують наше мистецтво. Така мистецька школа, як в Україні, мало де залишилася. Але про збереження культурної спадщини, про належне фінансування закладів культури повинно турбуватися Міністерство культури України. Державні мужі мають підтримати образотворче мистецтво, літературу, театри. Мистецтво має бути державною політикою, навіть державною ідеологією, бо якщо не підтримати талант сьогодні, то завтра вже не буде що підтримувати.

— **Масте творчі плани?**

— Уже багато років працюю над темою — “Шевченко і Канів”. Хочу її продовжити. Був знайомий із багатьма видатними діячами української культури. Думаю створити їхні портрети, почну із земляка Анатолія Пашкевича. Також хотілося, щоб моя і моїх колег творчість була затребувана. Українці — працьовитий і талановитий народ, який заслуговує на кращу долю. Хочу, щоб наша молодь могла здобувати повноцінну освіту, щоб люди мали хорошу роботу в себе вдома і належну зарплату, а не шукали кращої долі за кордоном.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Прем’єра через три роки

У столичному кінотеатрі “Київ” відбулася українська прем’єра документального фільму “Ріано” польської режисерки Віти Марії Дригас.

У розпал протесту на київському Майдані фортепіано, яке мало стати частиною барикади, врятувала студентка Національної музичної академії. Фортепіано стає символом революції. “Ріано” — це історія інструмента на війні та “піаністів-екстремістів”, які борються за свою свободу. Мабуть, найважливіша складова цього документального фільму — музика.

Фільм “Ріано” — друга режисерська

робота Віти Марії Дригас, яка палко підтримує Україну, організовуючи благодійні покази та концерти для збору коштів на користь дітей, постраждалих під час бойових дій на сході України. “Ріано” було створено DRYGAS PRODUCTION у контексті серії майстер-класів “Молоді про молодих” за підтримки Польського кіноінституту та телеканалу TVP-2. Фільм про Українську революцію отримав вісім відзнак у Франції, Іспанії, Угорщині та Польщі.

Але попри визнання серед міжнародної кіноспільноти, фільм про Революцію Гідності в Україні продемонстрували вперше. На жаль, він не був представлений і на жодному вітчизняному кінофестивалі.

Українська прем’єра документального фільму “Ріано” і зустріч зі знімальною групою в кінотеатрі “Київ” відбулася з аншлагом.

Георгій ЛУК’ЯНЧУК
Фото автора

“Це був єдиний випадок, коли Шевченко згадав про М. В. Гоголя як про людину, що може допомогти”.

Шевченковому Щоденнику — 160 років

Продовжуємо проект, присвячений 160-й річниці з часу початку в червні 1857 р. Шевченкового Щоденника, який поет вів до травня 1858 р., а в липні подарував М. М. Лазаревському. Цього місяця публікуємо поетів запис від 3 листопада 1857 р., зроблений у Нижньому Новгороді. З коментарів історика-шевченкознавця Володимира Мельниченка дізнаємося, зокрема, про Шевченкове ставлення до М. В. Гоголя та О. І. Герцена.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук, лауреат
Національної премії України імені
Тараса Шевченка

3 листопада

Сегодня воскресенье, и я, как порядочный человек, причепурился и вышел из дому с намерением навестить моих добрых знакомых. Зашел я к первому мистери Гранду, англичанину от волоска до ноготка. У него, у англичанина, я в первый раз увидел сочинения Гоголя, изданные моим другом П. Кулишем. Друг мой немного подгулял. Издание вышло немного мужиковато, особенно портрет автора до того плох, что я удивляюсь, как знаменитый Иордан позволил подписать под ним свое прославленное имя.

У него же, у Гранда, и в первый же раз увидел я “Полярную звезду” Искандера за 1856 год, второй том. Обертка, т. е. портреты первых наших апостолов-мучеников, меня так тяжело, грустно поразили, что я до сих пор еще не могу отдохнуть от этого мрачного впечатления. Как бы хорошо было, если бы выбить медаль в память этого гнусного события. С одной стороны — портреты этих великомучеников с надписью “Первые русские благовестители свободы”, а на другой стороне медали — портрет неудобожаемого Тормоза с надписью “Не первый русский коронованный палач”.

...причепурился и вышел...

Шевченко живий українське слово. Причепурилася — надавати своїй зовнішності красивішого, охайнішого вигляду, прикрашати себе. У В. І. Дала одне зі значень слова “чапуриться” — “одеваться шеголевато”.

Зашел я к... мистери Гранду...

Грант Олександр Олександрович — англієць за походженням, один із організаторів Волзького пароплавства, судовласник і підприємець. Відомий шевченкознавець Л. Н. Большаков свого часу висловив припущення, що О. О. Грант одержував “Полярну звезду” та інші герценівські видання безпосередньо з Англії. За спогадами професора Московського університету Б. М. Чичеріна, який спілкувався з О. О. Грантом наприкінці 1860—початку 1870 р., той здобув “на волзькому пароплаві репутацію високої чесності й діловитості”.

...от волоска до ноготка.

Тобто, повністю. Це Шевченків парадраз приказок на кшталт: “На всі сто процентів”; “З голови до п’яток”; “З маківки до п’яток”; “До кінчиків нігтів” тощо.

...сочинения Гоголя, изданные моим другом П. Кулишем.

Ішлося про перший том “Сочинений и писем Н. В. Гоголя” в шести томах, виданий у Петербурзі П. О. Кулішем у 1857 р.

Того року Шевченко читав і “Записки о жизни Николая Васильевича Гоголя”, видані у Петербурзі 1856 р. і надіслані йому на заслання А. М. Маркевичем, але не знав тоді, що їх автором був П. О. Куліш. Писав М. М. Лазаревському на початку 1857 р.: “Читаю по одному листочку в день биографию Гоголя...”

Видатний гоголезнавець Ю. Я. Барабаш наголосив, що Шевченків Щоденник узагалі наскрізь перейнято гоголівськими мотивами у найрозмаїтіших варіантах:

“То у пам’яті спливає опис плюшкінського села, й це наштотує автора Щоденника на соціо- та етико-філософські роздуми про ставлення людини до природи, до життєвого довкружжя, ставлення, яке виявляє відмінності поміж українським та російським націо-

нальними характерами. Другого разу він пригадує давню зустріч з одним із “землячків”, поміщиком-віршомазом Аркадієм Родзянком, який “наповал” лаяв “грязного циника Гоголя” і при цьому пригощав гостя “своими грязнейшими малороссийскими виршами вроде Баркова”. З’являється запис про доконечну потребу “умной, благородной” сатири на зразок “Ревізора”, згадуючи “Губернські нариси” Салтикова-Шедріна, автор Щоденника думкою знову й знову повертається до Гоголя, гоголівської традиції...”

Юрій Барабаш підкреслює, що повісті Тараса Шевченка (К. Дармограя) було написано саме в роки заслання, у “гоголівський період” його духовної біографії, а це, на думку вченого, набуває символічного значення. Повісті зростали на гоголівському ґрунті, під знаком М. В. Гоголя, під найсильнішим опроміненням його особистості та обдаровання. Скажімо, в “Близнецах”, незрима гоголівська присутність відчутна вже на самому початку повісті, а в середині її зустрічаємо вислів афористичного характеру: “Мертвые души” разлетелись быстрее птиц небесных по широкому царству русскому”.

Про Шевченкове ставлення до М. В. Гоголя багато розповідає лист до В. М. Рєпніної від 7 березня 1850 р. із Оренбурга. Тепло згадавши на самому початку про перебування в Яготині в 1843 р., Шевченко писав: “Случайно как-то зашла речь у меня с вами о “Мертвых душах”. И вы отозвались чрезвычайно сухо. Меня это поразило неприятно, потому что я всегда читал Гоголя с наслаждением...” Таким чином, Шевченко беззастережно прийняв геніальний твір М. В. Гоголя. Поет широко радів, що В. М. Рєпніна змінила свій погляд на творчість письменника: “Меня восхищает ваше теперешнее мнение — и о Гоголе, и о его бессмертном создании! я в восторге, что вы поняли истинно христианскую цель его! да!...”

Нарешті вражають поетові слова про М. В. Гоголя, які маємо пам’ятати: “Перед Гоголем должно благоговеть как перед человеком, одаренным самым глубоким умом и самою нежною любовью к людям!.. Наш Гоголь — истинный ведатель сердца человеческого! (Між іншим, у Гоголя є вислів — “ведатель человека”. — В. М.) Самый мудрый философ! и самый возвышенный поэт должен благоговеть перед ним как перед человеком-колюбом! Я никогда не перестану жалеть, что мне не удалось познакомиться лично с Гоголем. Личное знакомство с подобным человеком неоцененно...”

Ще в січні 1850 р. у відчаї від засланського життя та заборони малювати Шевченко запитував у В. М. Рєпніної адресу М. В. Гоголя: “...Я напишу ему по праву малороссийского виршеплета, я лично его не знаю. Я теперь, как падающий в бездну, готов за все ухватиться —

ужасна безнадежность!..” Справді так, адже в цьому листі Шевченко просив В. М. Рєпніну, щоб вона написала М. В. Гоголю, аби той звернувся до свого знайомого В. А. Жуковського з клопотанням про дозвіл поетові малювати: “Напишите Гоголю, чтобы он ему написал обо мне, он с ним в весьма коротких отношениях”.

Але, але... Це був єдиний випадок, коли Шевченко згадав про М. В. Гоголя як про людину, що може допомогти. С. О. Єфремов слушно спостеріг, що, “пишучи про свій скрут і до Жуковського, і до В. Григоровича, і до гр. Ф. Толстого, Шевченко так таки й не зібрався і не наважився звернутися до свого улюбленого письменника і земляка в особистій справі... Він все ж ніби почуває в його

...как знаменитый Иордан позволил подписать...

Иордан (Иордан) Федір Іванович (1800—1883) — російський гравер, рисувальник, педагог. З 1844 р. — академік гравірування, з 1855 р. — професор-викладач у гравірувальному класі Академії мистецтв. Після повернення Шевченка до Петербурга допоміг йому оволодіти технікою гравюри акватинта.

...увидел я “Полярную звезду”...

Ішлося про літературно-політичний альманах, який видавали в 1855—1869 рр. за кордоном О. І. Герцен і М. П. Огарьов. Названий на честь літературного альманаху “Полярная звезда”, що видавали в Петербурзі декабристи К. Ф. Рилєєв і О. О. Бестужев у 1823—1825 рр. Призначався для таємного поширення в Росії.

Про те, що Шевченко був знайомий з деякими матеріалами герценівського альманаху, свідчать його нотатки в Щоденнику від 16 жовтня і 6 листопада 1857 р., а 22 березня 1858 р. поет зазначив у помешканні Михайла Щепкіна в Москві, що прочитав “статтю в 3 № “Полярной звезды”, про записки Дашкової”. Йшлося про статтю О. І. Герцена “Княгиня Катерина Романівна Дашкова” (відома діячка за часів Катерини II, перший президент Російської академії наук).

...Искандера...

Іскандер — арабсько-перська форма імені Олександр, псевдонім О. І. Герцена (1812—1870).

Олександра Герцена шанобливо й захоплено згадає Шевченко у Щоденнику кілька разів. Найперше, 2 вересня 1857 р., а 11 жовтня поет знову, що його новий знайомий, “один із нижньоновгородських аристократів” М. К. Якобі після обіду “замість десерта... вгостив мене брошурою Искандера лондонского другого видання “Хрещена власність”. Сердечне, задушевне людське слово! Хай осяє тебе світло істини і сила істинного Бога, апостол наш, наш одинокий вигнанець!”

Перше видання цієї брошури вийшло в Лондоні 1853 р., а друге, про яке пише Шевченко, — 1857 р. Показово, що вже восени того року твір було доставлено в Нижній Новгород.

Твір О. І. Герцена за антикріпосницьким спрямуванням був суголосним Шевченковим настроям. Скажімо, О. І. Герцен писав: “Пока помещик не уморил с голоду или не убил физически своего крепостного человека, он прав перед законом и ограничен только одним топором мужика. Им, вероятно, и разубится запутанный узел помещичьей власти”.

Як тут не згадати Шевченкове: “Та добре вигострить сокиру, / Та й задохнеться вже будить”...

Сьогодні декому не подобається, що Шевченко називав О. І. Герцена “нашим”, а до того ж, нібито надмірно ним захоплював-

ся. Мудрий Іван Дзюба спокійно та об’єктивно зауважив: “Не можна сказати, що тільки Шевченко тяжів до революційно-демократичного кола, там теж шукали в ньому спільника і союзника... Відбувається і заочне знайомство Шевченка й Герцена: в “Колоколе” з великою симпатією згадують про українського поета, а він через співробітника “Современника” М. Макарова, який їхав за кордон, передає Герцену свого “Кобзаря” з “благоевним поклоном”.

Цей Шевченків подарунок зберігся в бібліотеці О. І. Герцена. У 1861 р. в бесіді з Ф. П. Толстим Олександр Іванович сказав про Тараса Григоровича: “Він тим великий, що є цілком народним письменником, як наш Кольцов; але він має набагато більше значення, ніж Кольцов, адже Шевченко є також політичним діячем і борцем за свободу”. У статті “1831—1833”, говорячи про розвиток революційно-демократичних сил у Росії, О. І. Герцен у журналістиці назвав ім’я В. Г. Белінського, а в поезії — Тараса Шевченка. У спогадах відомого художника М. М. Ге згадується, з яким захопленням О. І. Герцен читав твори Шевченка в перекладах М. В. Гербеля: “Боже, яка чарівність, так і повіяло чистим незайманим степом, ця широчина, ця свобода”.

У цікавому романі російського письменника Бориса Вадельського “Повнозвучність” про Тараса Шевченка, що побачив світ на початку 1970-х рр., є сцена знайомства Тараса Григоровича з Олександром Герценом у помешканні Михайла Щепкіна. Це — художній вимисел. Життєві шляхи Шевченка і Герцена не перетнулися, проте їхня зустріч у Москві була цілком можливою у 1844 чи 1845 р. Якби Шевченко залишався тоді в місті довше, Щепкін урешті-решт привів би його до Герцена.

...портреты первых наших апостолов-мучеников...

Уагу Шевченка привернула літографована обкладинка альманаху, на якій були зображені в медальйоні барельєфні портрети п’яти страчених декабристів: П. І. Пестеля, К. Ф. Рилєєва, М. П. Бестужева-Рюміна, С. І. Муравйова-Апостола, П. Г. Каховського.

Своє ставлення до декабристів, яких було заслано в Сибір, Шевченко виявив у Щоденнику наступного дня — 4 листопада, зазначивши, що кожний поніс “свій хрест у пустинню Сибір в ім’я людської свободи”.

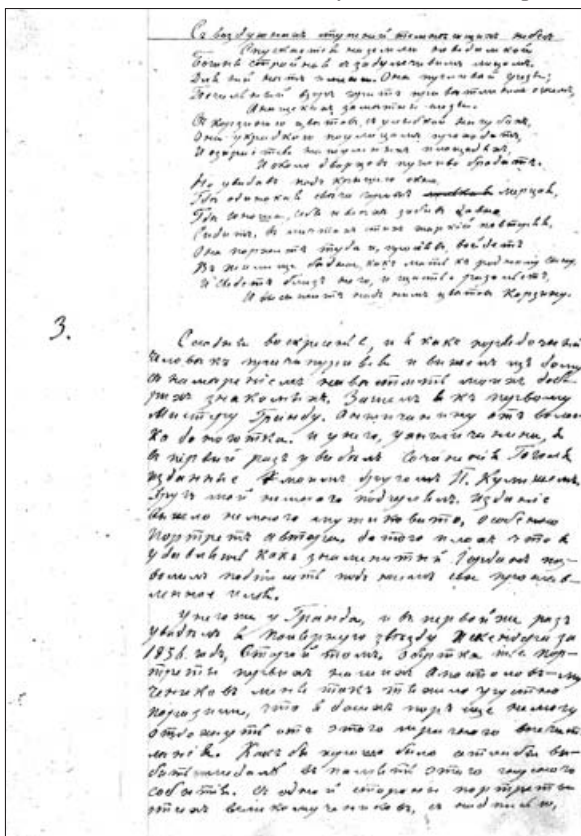
С одной стороны... а на другой стороне медали...

В одній фразі чітко виявлена Шевченкова позиція щодо декабристів і Миколи І.

...портрет неудобожаемого Тормоза...

Ця нещадна герценівська характеристика Миколи І з’явилася в “Полярной звезде на 1856 год”, тобто вже після смерті російського імператора, в уривку з “Былого и дум”, де йшлося про його безумні, антинародні заходи, “которые исчезнут с последним дыханием этого тормоза, попавшего на русское колесо...”. Шевченко в Щоденнику неодноразово називає Миколу І так услід за О. І. Герценом.

Між іншим, того дня — 3 листопада, Шевченко зазначив, що бачив альманах “у перший раз”, але царя Миколу І він затаврував “Тормозом”, із посиланням на Герцена, уже 2 вересня 1857 р.

Автограф Шевченкового запису у Щоденнику від 3 листопада 1857 р.

щось наче чуже собі, не суголосне... й у найзвичайнішому життєвому розумінні”.

Та це не перекреслює Шевченкового захоплення Гоголем, зокрема виплеснутого з глибини серця в Щоденнику 5 вересня 1857 р.: “О Гоголь, наш бессмертный Гоголь!”

У цьому присвійному займеннику — наш — уособлено генетичну й фактичну належність Гоголевої душі (саме вона — безсмертна!) його Батьківщині — Україні, а Гоголевої творчості — українській, російській і світовій літературі.

...немного подгулял.

У тому розумінні, що, на думку Шевченка, справу з виданням зробив не зовсім вдало.

...мужиковато...

Тобто, грубувато, простакувато. Йшлося про зовнішній вигляд і художнє оформлення обкладинки книги.

...особенно портрет автора... плох...

Доданий до шеститомника портрет М. В. Гоголя роботи художника Ф. А. Моллера був гравіюваний Ф. І. Йорданом на сталі, сам письменник вважав його кращим і рекомендував для друку.

Зведення храму осяяним пером Мирослава Дочинця

Антоніна ЦАРУК,
м. Кропивницький

Внутрішня спонука сказати вдячне слово про художній світ “Зрячого пера” Мирослава Дочинця таїть у собі засторогу: означити словом тонкі енергії, які творять неповторність зустрічі з високохудожнім явищем у сучасній літературі, — справа не з легких. Та й чи треба намагатися розітнути парадоксальну цілісність того, що складається, ніби печворк, зі шматин буденного і святкового, звичайного і високого, серйозного і смішного, людського чину і Божого надиху? Усе поєднує любов...

Денникова проза Шевченківського лауреата фіксує психологічні порухи на перехрестях зустрічей слова зі світом і читачем, із типажми, цікавими для спостережень, і, безумовно, із власним “Я”, самореалізація якого — в образотворенні на рівні метафори часу. Якби йшлося про номінування книг за життєдайною енергетикою, переконана, що Дочинців “роман із аркушем” (таке авторське визначення жанру твору) мусив би принести своєму творцеві найвищий відзнаку. Як символічний знак читацької вдячності за емоційну наснаженість тексту, за можливість бути залученим до спілкування де міурга зі світом і винести з цього оптимістичні уроки.

Серед особливостей поетики Дочинцевого стилю варто наголосити на триєдності сплаву дитячо-свіжого погляду на світ, юнацької закоханості в усі прояви світової гармонії та іронічної мудрості періоду зрілості. Цей феномен виявляється у сплесках одивленого романтизму і роздумах над перлинами світової культури. Майстерний вибір мовних засобів у процесі шліфування

Дочинець М. Зряче перо: Роман із аркушем / Мирослав Дочинець. — Мукачеве: Карпатська вежа, 2017. — 289 с.

думки до афористичної форми створює настільки неймовірну текстову щільність, що викрешуються спалахи світла нових знань про людину у світі, рівень поінформованості якої жодним чином не рятує від піраміди залежностей, суспільного стереотипу успішності, хоч би які надзусилля докладалися для того, аби філософські споглядати пута матеріальних потреб, що приземлюють духовні поривання. Тож життєрадісність сповита тихим смутком усвідомленої неможливості повноти розчинення в Іншому, а отже, приреченості на самотність.

Дочинець немов пише книгу, що може стати єдиною для осягнення духовного поступу людської цивілізації. Так, безмежжя простору і плинність часу охопити неможливо, але ж океан можна побачити і в крапельні води, як і відбиття в ній сонця чи райдуги. У кожній миттєвості земного буття письменник розкодовує енергію добротворення, вивільняє її, надаючи додаткового імпульсу еманції.

Це, якщо хочете, книга осяянь. Вислід філігранної роботи зі словом. Роботи, освяченої любов’ю, і тому на позір легкої. Успішної. Захопливої. Саме такої, якою має бути справжня праця, — святом для душі і користю для оточення (пишу саме оточення, маючи на увазі не лише суспільство, а й гармонізацію стосунків людини з довкіллям). Згадалася притча: мандрівник запитує по черзі кількох робітників, чим вони займаються, і отримує відповіді: “Цеглу вожу”, “Заробляю на хліб для родини”, “Будую храм”. Мирослав Дочинець будує храм, піднявшись до вершини пірамі-

ди Маслоу. Храм душі своєї і кожного з нас, хто з благоговінням чи цікавістю прямує до його храму в пошуках вічних істин і надією на спасіння.

Справжнього митця вирізняє вроджене, мабуть, відчуття гармонії і висока працелюбність задля гармонізації всього, до чого він може докласти зусиль. Його місія — вічний пошук золотого перетину у швидкоплинній мінливості. Тому золоті розсипи цитувань світових класиків сусідять у “зрячому”, тобто просвітленому, пері майстра з народним гумором. Носієм гумору в романі є дід Федорцьо. Оця дідівська лукавинка впереміш із наївною простотою — здавалося б, випробований спосіб творення стереоскопічного світосприйняття, який завоював вдячного читача не тільки Довженкової “Зачарованої Десни” і новітніх щоденникових постів Бориса Гуменюка (новели з “Блокпосту”), а й став надійним прийомом емоційного переизагнення інформаційного пресингу.

Насамкінець хотілося б повернутися до першого враження від зустрічі з книгою. Вишуканий дизайн. Цікаві знахідки в царині палімпсестової текстури. Високоякісний папір, очевидно, із солом. Не втомлює зір глянцеви́й блиск — його нема. Ця книга лише неповторний післясмак і дотик, який запам’ятається вам як роман із текстом. Епіграфи презентують мету і сенс письменницької праці та обіцяють зустріч із листами самому собі, творення без котурнів і внутрішньоцензорних умовностей. Це ліплення плиткого часу, його “оживлення у слові”. Образ оживленого внутрішнього часу настільки пере-

конливий, що рецептивно відчувається ефект присутності в ньому. Це схоже на сценічне лицедійство майстра, який не грає роль на сцені, а живе на виду. І читач мимоволі стає учасником цього дійства, оскільки шоразу відбувається зміна фокусу подачі світла, мовна картинка дійових осіб постійно доповнюється.

У передньому слові митець ділиться власними секретами роботи зі словом, зі “словенятами-сирітками”, відчутими як Божа довіра і сповідальна ідея, які потребують найчеснішої книжки — записної. Цей роман можна читати з будь-якої сторінки, оскільки він мозаїчний, рухливий, як плинне саме життя. Власне, це історія про те, як “письменник починається з чужих книг і власної самотності”, як “писати заважають слова”, що “народ скаже — як зав’яже”, що в літературу йдуть “голодні любов’ю до людини”, котрі головне мають розповісти не собі, не читачеві, а Богові... Це роман про те, що Мирослав Дочинець знає напевно: “Творчість — це постійний опір. Опір матеріалові і часові. І, можливо, долі”.

у численних сновидіннях тільки стверджує мою впевненість: коли дитина відшукує саме красу, то і Вас вона віднайшла по цій щасливій прикметі.

І ось дожили до другого видання, доповненого і духовно розширеного, — сходинок у часі від коротенького нарису до повновісної повісті. Двадцять років осмислення, роздумів і, зрештою, — окрилення.

Свою поетичною душею Ви сягнули аж у безмежжя позаземних світів, супроводжуючи зі здивованою зацікавленістю ще незабгнений феномен Сашеньки.

Десь звідти приходять до нас на Землю душі дітей світла, на котрих покладена місія змінити нас і наше занедбане життя.

Тільки Краса врятує світ. Краса душі, краса стосунків, краса Любові. Спаси, Боже, людей Твоїх. Спасибі Вам, Лідочко”.

Сучасні кайдаші і кайдашенки

25 листопада виповнилося 179 років від дня народження І. С. Нечуя-Левицького

Олександр ПОНОМАРЕНКО

...2017 рік. Якось непомітно ми увійшли в нове тисячоліття — час комп’ютерних технологій, цифрового телебачення, час, коли, врешті-решт, залізні труби замінили на пластикові, які не гниють... Давно ми вільні-незалежні, але такі ж обмежені (чого гріха таїти), як герої “Кайдашевої сім’ї” великого майстра пера І. С. Нечуя-Левицького. Більше того: в гонитві за своїм ми вже не смішні, як герої повісті, а скоріш жорстокі.

...Скільки років минуло від часу написання повісті, але прагнення до збагачення їсть нашу душу, як іржа. Пригадайте: у повісті син піднімає руку на батька — ще років 30 тому у школярів це викликало подив і сміх. Тепер — ні. Тепер від дітей можна чекати чого завгодно. Якось довелося чути, як один молодий чоловік нападпитку в розмові з товаришем обмовився, що хотів би, аби скоривше... помер батько (ні, здох): тоді б він продав батьківську хату і купив собі новенький автомобіль. Зрозуміло, тверезим він цього ніколи б не сказав, а випивши, про всі свої потаємні проблеми чесно розповів товаришу. Звичайно, постає питання: “Хто ми? Ким ми стали?”

...На прикладі Кайдаша автор зумів переконливо довести, яке горе несе в сім’ю горілка. Свого часу ще великий Гоголь вказав на те, що в нас, коли рук великий майстер, то неодмінно пияк. Тепер у нас п’ють не лише майстри — п’ють всі, і реклама яка — “Тобі, справжньому”. Отож п’ють уже не лише чоловіки-майстри, а й жінки, і, трапляється, нарівні з чоловіками. А чому б і ні — вони працюють більше за чоловіків...

І ще про одне. Пригадайте, як у “Миколі Джері” злодюжку ввели селом з ковбасою на шиї — оце було покарання! Після такої демонстрації інші, перш ніж красти, подумують. А в нас сьогодні?... Тому й маємо те, що маємо...

...Якщо уважно придивитись, то аферистів й пройдисвітів у нас — хоч греблю гати, і головному герою “Афонського пройдисвіта” Нечуя-Левицького навіть не снилося те, на що здатні сучасні злочинці. А за межу на городі і вбити можуть, бо земля нині дорога і кров’ю пахне. Кров’ю, а не потом, як раніше, бо більшість на ній працювати не хоче.

...2017 рік. Скільки літ пролетіло з часу написання “Кайдашевої сім’ї”, а людьми керує те саме прагнення до збагачення, тільки методи його стали жорстокими, підлими і підступними. Чи не так?..

Олексій НЕЖИВИЙ,
м. Полтава

Не забувається перше прочитання цієї книжки. Вражав величезний потенціал любові, що здатний жити довго, навіть продовжитися у Вічності, що дарована Богом. Тоді, пам’ятається, вже пізно увечері зателефонував авторові, однак ще довго не міг заснути, вражений великою Любов’ю до Краси маленької дівчинки Саші Путрі, яка жила в земному вимірі 11 років, 1 місяць і 21 день...

Тепер із впевненістю можу сказати: книжку письменниці з Полтави Лідії Віцені “Прости за все... Одинадцять сходинок у вічність” мають читати насамперед наші діти — малі й дорослі, для того, щоб замислитися над духовними цінностями, їх значенням у житті людини, особливо милосердям, співпереживанням, благородством людської душі, яке неможливо виміряти нічим. Навіть час і простір підвладні душевному багатству.

Духовність домінувала в житті Саші Путрі з самого народження, адже її тато Євген Васильович — відомий художник, мама Вікторія Леонідівна — викладач музичного училища, старша сестричка Валерія теж обрала фах музиканта.

Коли Сашеньці виповнився рік, і 2 грудня 1978 року зібралися гості, тоді, за народним звичаєм, дитину посадили на козушок, а довкола розклали різні речі. Сашенька відразу схопила олівці...

Життя юної художниці обірвалося дуже рано, але душа і мрії залишилися в 2276 малюнках, у віршах, листах, записках.

Світом править любов

Віцена Л. М. Прости за все... Одинадцять сходинок у вічність: Художньо-документальна повість. — Полтава: Дивосвіт, 2016. — Вид. 2-ге, перероблене і доповнене. — 240 с.

Уперше батьки Сашеньки розвісили її картини на поминках, зібравши разом так багато створеного нею. З того часу відбулися сотні виставок художніх робіт Саші Путрі в різних країнах світу — Азербайджані, Латвії, Польщі, Росії, Німеччині, Австрії, США, Канаді, Голландії, Японії, Індії.

У Полтавському художньому музеї (галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка діє Зал імені Саші Путрі як естетичний, творчий і педагогічний центр. Написано про маленьку художницю дуже багато: і в Книзі відгуків, і в численних публікаціях.

“Вдячна Богу за те, що він дарує такі зустрічі, коли душа очищається теплом, добротою і красою”.

“Ця виставка відкрила наші серця”.

“Сашенько, дорога! Глянувши в очі, які дивляться з твоїх малюнків, неможливо залишатися таким, як був досі. Навіть якщо не зробив у житті нічого поганого, то все одно знаєш, що треба бути іншим — кращим, чистішим”.

“Дівчинку захоплювали роздуми про безмежжя Космосу, про життя Всесвіту і про Бога.

...І зовсім несподіване і пронизливе враження викликають образи Діви Марії та Христа, намальовані рукою і серцем юного створіння. Її Ісус Христос, який плаче, мабуть, дуже засмучуєть-

ся, бо бачить людську недосконалість, та все одно благословляє людей своїм хрестом — однаково і тих, хто вірує, і хто не вірує в Нього”.

Про неї та її творчість знято документальні фільми, а Полтавська обласна організація Національної спілки художників України видала альбом “Саша Путря. Євген Путря” у серії “Художники Полтавщини”.

Серед розмаїття оприлюднення творчості Саші Путрі виділяється книжка Лідії Віцені “Прости за все...” — багатогранний літературний твір, що поєднує художню оповідь із мемуарними замальовками, мистецькими етюдами-сновидіннями міфопоетичного спрямування, відгуками, культурологічними й психологічними дослідженнями, християнськими роздумами, листами рідних і близьких людей.

Один із них — від художника Євгена Путрі — і став своєрідною післямовою:

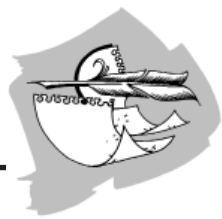
“Якось, коли Сашеньці було п’ять років, я запитав:

— А що ти малюєш, доню?

— Красу.

Отак! І не менше! У її художньому спадку всюди вбачаються пошуки краси і її щасливі знахідки.

Я впевнений, що саме Сашенька підказала звернутись у свій час саме до Вас, Лідю, з проханням написати про неї. А її прихід до Вас

Кор.: Пані Ганно, почнімо з Ваших літературних нагород. Цього року Ви отримали Державну премію імені Лесі Українки, прийміть мої щирі вітання.

Ганна ЧУБАЧ: Дякую. У мене цікава історія з преміями. 1994 року я номінувалась на Шевченківську премію з дитячою книжкою “Алфавітні усмішки”. То була перша музична абетка (музика Олександра Білаша). Книжка витримала всі три тури голосувань. Я, звичайно, тішилась. Але щось підказувало — не радіти наперед. І коли Олесь Гончар привітав нас із Оксаною (моя донька Оксана Чубачівна ілюструвала книжку), я сказала: “Дякую! Але без вручення — це ще не премія”. Олесь Терентійович запевняв, що не може бути такого, щоб хтось заперечив рішення журі. Однак чи через нестачу коштів, чи через сваволю начальства номінацію “Дитяча література” в останню мить скасували. Про це багато говорили в пресі. Мене втішали, заспокоювали — мовляв, ти ж лірик, а не дитяча поетеса.

Відтоді я виходила на суд журі книжками лірики “Дзвінка ріка”, “Хустка тернова”, “Серед зневір і сподівань”, “Радість висоти”. Але то одного голосу не доставало, то відсіювалась у попередніх турах...

— **А премія імені Лесі Українки?**

— Тут теж я “пролітала”, як фанера над Парижем. Але, дякуючи Богу, публікації на підтримку у Вашій газеті та голосуванню журі, отримала її за книжку поезій для молодших класів “Українчики ідуть” (видавництво “Богдан” — серія “Українські письменники — дітям”) та за книжку “Малюємо, читаємо, пишемо” (видавництво “Букрек”).

— **Але ж із премією “Київ” імені Євгена Плужника Ви теж “пролітали” кілька разів — і все-таки отримали її.**

— О! Я дуже горджуся цією премією, бо поділяю і часто цитую Плужникове: “Дурень той, хто ще досі поет”. У мене свого часу вийшли дві книжки про Київ: “Етюди рідного міста” та “Київ ліричний”. На жаль, їх не зауважили. Аж 2015 року помітили мою збірку “Радість висоти”, яка принесла мені радість і біду...

— **Невже книжка з такою назвою може принести біду?**

— Після сімдесяти навіть надмірна радість може викликати стрес. Якщо по суті, то я сама винна: дуже багато працювала. Кілька проєктних книжечок для малят, виступи на радіо й телебаченні, концерти, на яких звучали мої пісні, та записування нових пісень у студіях. А ще — тяжко хворів мій чоловік Георгій Володимирович, потребували допомоги діти... Одне слово: не розрахувала сили і 1 січня 2013 року впала з ішемічним інсультом. Родина, добрі люди й досвідчені лікарі з військового шпиталю врятували, а любов до життя дала сили вижити. Під час реабілітаційного періоду у видавництві “Книжкова хата” вийшло кілька книжечок для малят, у видавництві “Сім кольорів” у серії “Київський підручник” — три навчальні книжечки. Це додало бажання творити далі.

— **Та Ви й нині надмірно працюєте, пані Ганно!**

— Мені хочеться всю себе доспівати:

Ганна ЧУБАЧ. Із книжки

Ганна Чубач — автор близько 60 книжок для дорослих і дітей, понад 300 ліричних пісень. Її вірші вже понад 15 років використовують як навчальний матеріал у шкільних підручниках. Вона — лауреат всеукраїнських літературних премій та міжнародної премії “Дружба”. Вірші поетеси перекладено російською, англійською, німецькою, чеською, болгарською, угорською, монгольською та іншими мовами. Замість передмови до віршів — коротке інтерв’ю з поетесою.

“Хоч над обривом виснуть крила,
А я надіюсь: Бог спасе,
Бо я життя не розлюбила
І не зробила ще усе”.

— **Ваші дитячі пісні побили всі рекорди. Одна “Черпаха Аха” має до трьох мільйонів скачувань у мережах, її охоче співають діти. Пісню “Не забудь!” виконують і вересня на святковій лінійці. А хто створює музику?**

— Я в цих піснях і поет, і композитор. Створила їх колись для своїх дітей. А нині їх люблять у різних куточках України. Це велике щастя — чути, як дитячими голосами звучать мелодії твого серця. Мабуть, всю дитячу літературу треба творити так, як для своїх дітей.

— **І ліричні пісні Ваші теж популярні...**

— Пісні “Хустка тернова”, “Поле, поле...” співають у селах і називають народними. Я не проти — нехай народні, я ж то

У здогадах лукавих
Тривожуся думками:
Хіба не так це сталось
З реліктовими нами?

І війнами вбивали,
І голодом морили.
Жінки не тих кохали
І не від тих родили.

Сильніші — умирали.
А виживали — кволі.
Реліктових — так мало.
А виродків — доволі.

О бідний мій народе,
Важка твоя дорога:
Реліктові дерева
Рубали дуже довго!

Білі лебеді летіли
(Балада)

Білі лебеді летіли —
Чорне пір’я розгубили.
І спиталося село:
“Де вам чорно так було?”

Відказали білі птиці:
“На Майдані у столиці!”

Чорні ворони летіли —
Сиве пір’я розгубили.
І спиталося село:
“Де вам сиво так було?”

І сказали сиві птиці:
“На Майдані дим куриться!”

Стрепенулося село —
Стало птахом на крило:
Полетіла кожна хата
Дим смолистий розганяти.

Бо від ранку аж до ночі —
Дим повсюди лізе в очі.

Дим на горах і в долинах,
Дим у небі на хмаринах.
І в усі усюди димні
Плачуть душі безневинні.

Білі лебеді летіли...

Ніч лукава

Не спалося, а ніч, як море.
Тарас Шевченко

Якби як море,
То б пливла
Думками тихими
Під зорі...
А то, мов камінь,
Ніч лягла
На ніжну душу
Людським горем.

В зіницях —
Звузились світи.
Сльоза в очу —
Тремтить солона:
Який екран не засвіти,
На всіх —
Хоронять.

І так невтішено болить
Ця ніч тривожна і лукава.
І так оглушено звучить:
“Героям слава!”, “Вічна слава!”

Я піду і впаду...

Я піду і впаду
У шовкову траву
І заплачу, заплачу,
Заплачу...
І шовкова трава,
І журба світова
Мої сльози мені
Не пробачить.

Буде вітер шумить,
Буде небо — гримить,
Будуть хлюпати ріки
Водою:
“Годі в траві ридать,
Треба край рятувать —
Стогне рідна земля
Під ордою!”

Підведусь із колін
І, вдихнувши полин,
У світи завоюю
Собою:
“Не умію стрілять —
Буду вбивць проклинаць.
А прокльони мої —
Як набой!”

Двоголові лихварі

Дві хижацькі голови
В один герб з’єдналися.
І немов обі живі
Й тільки що кусалися.

Зиркають тепер вони
Хижо в різні сторони —
Так, неначе не орли,
А могильні ворони.

Очі хижі. Пазурі —
Будь-кого подряпають.
Двоголові лихварі
Цілий світ залякують.

Світ не може зрозуміть,
Що воно за птиця:
Не співає, не летить
І небес — боїться.

Не Русь!

Серед імперських подвигів-понять
І це поняття — як душа злодійська:
Колись “Полтаву” Пушкін написав,
Для шовіністів ця земля — російська.

До волі шлях і довгий, і важкий
Крізь грізні битви і віки буремні.
І дотепер полтавські галушки
Комусь лише нагадують пельмені.

І мудрий Гоголь ще “хохол” комусь,
Що душу віддавав російській мові.
Прости, Росіє, ти таки не Русь,
А тільки назва вкрадена чудова!

Совість

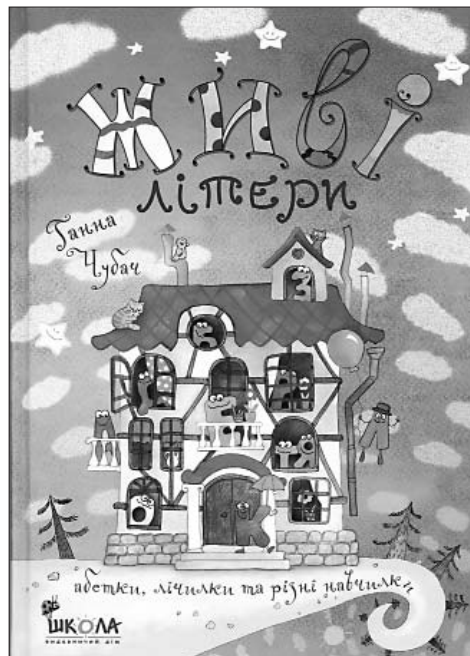
Совість — моя релігія.
Совість — моє свято.
Сама того не відає,
Як її багато.

Є при вірі, й при правді,
І при душі відкритій.
Ніхто тільки не підкаже,
Як мені з нею жити.

Передчуття

Така зима в моєму краї —
Померзли яблуні в саду.
Тривога груди розриває,
Передчуваючи біду.

Жива вода візьметься льодом,
В снігах потонуть береги.
Тоді від заходу до сходу
Втече дорога з-під ноги.

знаю, що вони мої. Теперішні пісні гарно аранжують, голосно співають, гонорово рекламують — але маю сумнів, що колись назвуть їх народними.

— **Яких книжок чекати з друку?**

— Скажу про головне: у наш час важко розраховувати на державну підтримку, але я підготувала збірки: “Совість” (видавництво “Пульсари”), “Реліктові дерева” (видавництво “Букрек”) та видання для дітей: “Золоте курчатко” (видавництво “Країна мрій”), “Веселий дощ і я” (“Букрек”), кілька книжечок для малят (“Книжкова хата”). Бо знаю: тільки не написана книжка не зможе вийти...

— **Нині вірші пишуться?**

— Так. Мрію видати їх наступного року. Назву збірки не скажу, бо можуть вкрати.

— **Це ж не гроші...**

— Це більше. У мене крали не лише назви, а й вірші друкували у своїх книжках.

— **Поганого не крадуть.**

— Цим і втішаю себе. Згадую рядки Андрія М’ястківського:

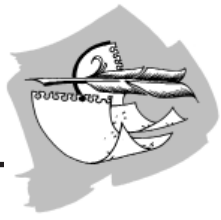
“Хотіло моє щастя бути вкраденим,
Але його за гроші продали”.

Пропонуємо читачам “Слова Просвіти” поезій Ганни Чубач із нової книжки “Реліктові дерева”.

Реліктові дерева

Реліктові дерева, де ви!?

Рубали на будівлі,
На щогли тонкостанні.
Рубали — не питали:
“А може, ви останні?”

«Реліктові дерева»

І як молитися іконі
В безлюдній церкві — на стіні,
Якщо зима (уже в законі)
Приватизує наші дні?..

До ровесників

Ровесники, народжені давно,
Хоча б тепер
Признаймося відверто:
Нам долею нікому не дано
Щасливо жити
І спокійно вмерти.

Бо як звільнити серце від жури,
Коли твій вік міняє прапори,
А ти зневірено й пропащо
Вже не надієшся на краще?..

І я стояла на Майдані

І я стояла на Майдані —
Хотіла кращого життя.
І світлі мрії на світанні
Будили щирі почуття.

Не відректись і не забути:
Єднання, музика і сніг..
Важка думками, легко взута —
Я так надіялась на всіх.

Народ ішов на запах волі,
Нових обожнював героїв.
Але ходу звели по колу
Взамін надійної прямої.

І чесну відповідь по суті
Ніхто не каже — кожен знає:
Усіх, хто був погано взутий,
Тепер “нахабники” взувають.

Але забути вже не вдасться
Того, що душі наші гріє:
Єднає нас не стільки щастя,
Як марно втрачена надія.

Казали люди...

Колись ой не даремно
Казали добрі люди:
“Відріжеш палець хоч який —
Усе боліти буде”.

Ой, різали — одрізали!
Загоїться коли ж?
Мій Кримчику-мізинчику,
Болиш мені, болиш...

Хто знає: чи загоїться,
Чи буде вік боліть?
Таж різаний-відрізаний
Нелегко доточить.

У військовому шпиталі

Медсестрі Ірі Василенко

Мені сьогодні у шпиталі
Каштани смутку нашептали:
“В Дніпрі вода уже холодна.
До власних бід — біда народна...”

А ще: сьогодні у шпиталі
Мене медсестри привітали —
Відкрили пляшечку “Боржому”
І мовили: “Ідіть додому!”

А по дорозі, Боже милий,
Я стільки молоді зустріла:
В усіх пов’язки і бинти...
Занило серце — важко йти...

Всиновлені небом

Пам’яті Небесної Сотні

Всиновленим небом
Нічого не треба:
Ім сонце — хлібина,
А хмара — вода.

Хіба що дізнатись,
Що вже в Україні
Навіки пощезла
Московська орда.

Всиновленим небом
Нічого не треба.
І ти не жалійся
На долю гірку:
Щоб цвинтарні свічі
Не плакали в вічність,
А ясно світили
У пам’ять людську.

У холодному морі життя

Я вже пройшла свою дорогу
Крізь біль, і втрати, й застороги,
Й жорстокі зради без жалю.
Тепер надіятись на кого,
Якщо давно уже нікого
Так, як раніше, не люблю?

Я умудрилась в плині літ
Так затуманити свій світ,
Як пізня осінь у негоду.
І, не спитавши в річки броду,
Ввійшла в життя холодну воду,
Й сказала іншим: “Так ідіть!”

Ідуть... Не можна зупинити...
Хтось навіть хвалить: “Вміє жити!”
Якби ж то так воно було!
А то: кружляє сніг холодний,
Який спинити вже не годна
Ані рукою, ні крилом...

Світ — великий

І нового нам не зупинити,
І старе вже вік свій віджило.
Та куди? Куди мені подіти
На вітрах пошарпане крило?
Може, добрим людям показати?
Пожалітись — стануть лікувать.
Чи змиритись: “Не усім літати!
Ним і сіни можна підмітати”.
А воно, на горе, ще й тендітне,
Вдень ще якимось, а вночі — болить.
Ну, куди? Куди його подіти?
Як із ним життя своє дожить?
У новому — пустота і вітер,
А старе — не варто повертати.
Світ — великий. Болю не помітить,
Не збагне, як хочеться літати.

Почута

Шепотіла у палаті:
“Я не хочу помирати...”
Добрі ангели почули —
Душу з неба повернули.

От живу тепер, співаю,
Добрих ангелів питаю:
“За що мені така милість —
Я ж шептала, не молилась?”

Чую голос із блакиті:
“Щира просьба — теж молитва”.

Доші

Ідуть доші на наші душі,
На наші голови ідуть...
Такі холодні та бездушні,
Такі важкі, неначе ртуть.

Їх неможливо припинити,
Від них не можна утекти —
Вони і завтра будуть лити
І по душі моїй текти.

Стежки — усі уже розмиті,
Вода — вихлюпується з рік.
А нам потрібно якимось жити
Не день, не два, а цілий вік.

Куди ви, жінко, спішите?

Т. Мельник

Куди ви, жінко, спішите?
В обох руках важкі валізи.
Після дощу повітря свіже
І сонце в небі — золоте.

Куди ви, жінко, спішите?
Звільніть хоч трохи свої руки.
Погляньте — голуб йде по бруку
І квітка в скверіку — цвіте.

Куди ви, жінко, спішите?
Кого ви хочете догнати?
Та вам би мріяти, кохати
І Богу дякувать за те.

Куди ви, жінко, спішите?
Таж зупиніться на хвилинку!
Життя — така мала зупинка.
І ту снігами замете...

А ви завжди так спішите!

Родинна балада

Вийшли бабця мої з хати,
Постояли і пішли...
Мама вийшла їх шукати,
Але сліду — не знайшли.

Вийшла мати моя з хати,
Постояла і пішла...
Вслід я кинулась — шукати,
Але сліду не знайшла.

Доня журиться, сумує,
В хату квіти принесла...
День і ніч мене пантрує,
Щоб я з хати не пішла.

Небезпечно і ганебно

Небезпечно жити мріями
І ганебно жити в борг.
І тому ми жито сіємо,
Урожай везем на торг.

Торгувати не уміємо,
Кажем: “Жито — не горох!”
Небезпечно довго мріємо
І укотре лізем в борг.

Поети

О, ми буваємо зухвалі
Рядком відвертим і слізьми!
Тому не хочем, щоб всі знали,
Що відчуваєм тільки ми.

І живемо не так, як інші,
І біжимо, де варто йти,
І романтичні пишем вірші
Серед людської суєти.

Самі себе за все караєм,
Троянди сієм на воді.
Коли й хоронять — не вмираєм,
Коли й старієм — молоді.

Даремно голови зривати,
Вести в кайданах до тюрми —
Ми будем завжди виживати
Лиш тим, що знаєм тільки ми.

Останнє прохання

Помирать не хочу
Не тому, що рано,
А тому, що вишня
В білу сукню вбрана.

На стіні годинник
Дням хвилини лічить.
Знаю, добре знаю:
Це життя — не вічне.

Але, Боже милий,
Світ такий прекрасний,
Що обриви долі
І в сто літ — невчасні.

Нахилилась низько —
Почала тужити.
І благаю в Бога
Дати долюбити:

Усмішку дитячу,
І вуста медові,
І слова пісенні
В материнській мові.

Ну, і ще, мій Боже,
Я благаю вперто:
Не легкої долі.
А легкої смерті.

Так рано прокидаються вокзали

О. Бакуменку

Так рано прокидаються вокзали
І всі дороги кличуть кожну мить...
Колись мені досвідчені казали,
Що за далеким серце не болить.

Той чоловік, якого я не знала,
Той чоловік, якого не любила,
Минув усі дороги і вокзали,
Втопив у морі весла і вітрила,
Та щоб мені жилося неспокійно,
Приніс в дарунок лебедині крила.

А я до зір ніколи не літала
(Хоч як любила піднебесну даль!)
Ті білі крила ворону віддала,
Щоб він не каркав на мою печаль.

І він не криче, тільки роки лічить
І гасить зорі чорними крильми.
А за тобою, добрий чоловіче,
Неспокій мій — гарячими слізьми.

Акрополь мій, Акрополь...

Акрополь мій, Акрополь —
Колони золоті.
Як муха у окропі,
Крутилась я в житті.
І віршами молилась,
І вірою клялась —
Аж доки не втомилась
Надіятись на час.

Тепер: сльозою кроплю
Свої осінні дні.
Акрополь мій, Акрополь —
Руйновища одні.
Але душі не вдасться
Забути щось в житті —
І сняться, сняться, сняться
Колони золоті...

До весни!

По важкому життю
Як босоніж по кризі.
Я їду, я їду...
Всі дороги — донизу.

Просить вітер: “Спинись!”
Плаче пташка: “Не треба!
Ти зі мною колись
Піднімалась у небо!”

Ой пташино моя,
Не журися так мною:
Я у зиму їду,
Щоб зустрітись з весною.

Світ не має вини,
Що не встигла нагрітись.
До весни! До весни!
Бо куди мені дітись?..

«Конкордія»: історія однієї скульптури Руслана Найд

Тетяна КУШТЕВСЬКА,
письменниця, Ессен, Німеччина

На виставці “Діалоги митців з Генріхом Альдегревером” (3 грудня 2017 р.—21 січня 2018 р.) у музеї неоекспресіонізму німецького містечка Зоест представлений справжній зорепад талантів — картини, скульптури, фотографії 46 відомих митців.

Найбільше оригіналів Альдегревера, геніального середньовічного гравера, бачиш саме в Зоесті. Найвідоміший цикл гравюр “Якщо щастя пов’язане зі злом” — зображення персоніфікованих людських пристрастей, вад і чеснот — заздрості, суєтності, щастя, гармонії, гніву, надмірності, бідності, багатства. А тут ідеш залом і застигаєш — маловідома “Мадонна” Альдегревера, заради неї одної варто було сюди їхати — хрестоматія материнства і неземної краси жінки. Виявляється цей саркастичний гравюр і мораліст ще й лірик тонкої душі!

Та повернувся до виставки “Діалоги...”. Серед зорепаду талантів на євангельські й не тільки сюжети — є й композиційна майстерність і оригінальність, але Альдегреверської величч, так мені видалось, сучасні роботи не досягають. Та й чи можна її досягнути?

Вир спогадів навіяла мені скульптура українського скульптора Руслана Найд “Конкордія”, яка відсилає глядача в глибини української міфології, а також і до гравюри Альдегревера “Конкордія”, чи “Співзвучність”:

— Чому ти вибрав для свого діалогу зі старим майстром його гравюру “Конкордія”?

— Світом керує любов, ця тема мені близька, тому й вибрав її. І сам художник мені близький, його мистецтво і його історія. Він ніби говорив своєму великому сучасникові Дюреру: “Може, ти й відоміший, але

я беру реванш гумором, теплом і фантазією. Ти, Альбрехт, на висоті, але й у мене є своє достойне місце в мистецтві”.

І це правда, бо роботи Альдегревера не тушються в товаристві найблискупіших гравюрів у найзнаменитіших музеях світу.

В українській міфології кінь — істота божественна, яка спустилася на землю, щоб допомогти людині. Скульптору у своїй роботі вдалося передати дивовижно трепетне ставлення людини до коня як до створіння божественного і шляхетного. Людині в усі віки потрібен був вірний друг і побратим для битв та війн. І нема на світі більшої таїни, ніж дружба людини й коня... Саме про це нагадує нам скульптура Найд. Ці двоє — людина і кінь — пережили разом стільки, що стали майже одним цілим... Чи не звідси коріння давньої легенди про кентаврів?

Скульптура “Конкордія”, виконана в блискучому найдівському неоекспресіоністичному стилі (це вже підтвердили й відомі німецькі мистецтвознавці), вмістила в собі все: трепетність, велич і гордість.

А мені вона нагадала історію, яку в дитинстві розповідав батько. Він чув цю історію від свого діда-козака. Була запекла битва козаків з турками. І один із турків, намагаючись вбити отамана, відрубав його коню ногу в бою. І кінь зробив неймовірне — він помчав на трьох ногах і виніс свого пораненого вершника з поля бою. Кінь помер тільки тоді, коли довів свого побратима-отамана у безпечне місце. Звали того коня Атлас.

Куратор виставки Інґа Шуберт-Хартман сказала про скульптуру Найд так: “...Роботи цього митця ні з ким не переплутаєш. Це треба бачити і це варто бачити! Ми не вперше його запрошуємо в Зоест і не востаннє. Пройти конкурс

на виставку було непросто, особливо якщо твої роботи вже відомі у Вестфалії і представлені у музеях, як-то у музеї Моргнера... Глядач постійно чекає нового бачення... А що криється за цим? Роки роботи і шукань, криз, можливо, розчарувань... І тягар відповідальності. У митця має бути непорушна віра в успіх! А особливо нам цікаво, що скульптор з України, мистецтво України сьогоднішньої нам близьке по духу, бо воно торкається Вічного!”.

...Мене часто питають, як німці ставляться до України. Днями в Зоесті ми сиділи в маленькому ресторанчику з українськими друзями і після вечері традиційно і врівноважено запитали: “Розпрямуйте, хлопці, коней...” Одразу ж від сусіднього столика ми отримали в подарунок пляшку гарного вина. Німці зашуміли “Es lebe Ukraine!”, тобто “Слава Україні!”. Дві російськомовні пари відразу почали вигукувати: “Да здравствует Россия!”, німці незадоволено на них зашикали, ніхто їх не підтримував. А літній німець за сусіднім столиком сказав їм німецькою: “Ваш путін — найбільша геополітична катастрофа ХХІ століття...” Така ось пригода.

Затишне і неймовірно мальовниче старовинне містечко Зоест, де колись неприкаяний і самотній Альдегревер знайшов прихисток і розуміння... Про нього говорили, що він був майже святим серед святих, але й серед грішників був свій. Тобто, в чомусь наша людина! Виставка “Діалоги...” в музеї неоекспресіонізму Вільгельма Моргнера триватиме ще півтора місяця, а скульптура Руслана Найд міфологічно й органічно вписалася в цю чудову виставку, яка змогла увібрати і розкрити злеті й досягнення геніального Генріха Альдегревера.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2018

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 76

на 1 місяць
на 3 місяці

14 грн 56 коп. на півроку
42 грн 25 коп. на рік

80 грн 90 коп.
159 грн 20 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,
вул. Сім’ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у грудні — 15 200

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право

редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій

посилання на “Слово Просвіти”

обов’язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

